

**V roku 1914 na východnom fronte
Vianoce šťastné a veselé neboli**

Nestaňte sa obeťou podvodu

**ČsOL nezabúda na históriu
slovenských vojnových veteránov**

ROMAN
HRADECKÝ

Nový začiatok

Nový rok, nový začiatok. S každým začiatkom sú spájané nádeje na zmenu a pre človeka je akosi charakteristické, že vždy očakávame zmenu v lepšie, krajšie pokračovanie. Aj dnes, v čase hospodárskej (ale nielen hospodárskej) krízy dúfame, že nový rok 2012 by mal byť predsa len lepším a úspešnejším. Aj keď cítime, a možno aj vieme, že to nebude také jednoduché a zmena, ktorú si prajeme, si bude vyžadovať veľké nároky na nás všetkých.

Zmenami prechádza aj náš zväz. Na činnosť máme čoraz menej peňazí, zužuje sa platený aparát na počty predtým nepredstaviteľné. Na význame získava najmä osobné presvedčenie a nasadenie funkcionárov zväzu i jeho členov. Napriek nepriaznivým podmienkam sa nám však podarilo za posledné roky zastaviť pokles členskej základne, vyrovnáť a konsolidovať hospodárenie zväzu, oživiť antifašistické tradície, stabilizovať spoločenské postavenie zväzu.

Rok 2012 je aj rokom 15. zjazdu Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov. Po zhodnocujúcich výročných členských schôdzach sa začiatkom roka uskutočnia oblastné konferencie. Tie by mali posúdiť, ako fungovala každá oblastná konferencia uplynulé obdobie, ako sa jej podarilo naplniť závery predchádzajúceho zjazdu a čo je potrebné urobiť v najbližších troch rokoch.

Táto fáza prípravy zjazdu je kľúčovou pre ďalšiu existenciu a pôsobenie nášho zväzu. Tak ako nám pracujú oblastné konferencie, tak fakticky pracuje celý zväz. Preto je veľmi dôležité, aby ich rokovanie nebolo formálne, ale dobre pripravené, vecné a pracovné. Musíme objektívne zhodnotiť situáciu v každom regióne, v ktorom pôsobíme, stav a perspektívy členskej základne či funkcionárskeho aktívu, akcie a podujatia, ktoré organizujeme. Musíme to urobiť práve preto, aby sme dokázali existovať i v meniacich sa podmienkach.

Pri všetkých zmenách ktorými prechádzame, si musíme uvedomiť, že sú hodnoty, ktorých spochybňovanie nemôžeme dovoliť. Hodnoty, ktoré tvoria morálne základy našej súčasnosti i budúcnosti. Hodnoty boja za slobodu, demokraciu, hodnoty antifašizmu.

A to platí aj pre nový rok 2012. Veď rok 2012 je rokom napríklad stého výročia narodenia kapitána Jána Nálepku-Repkina, sedemdesiateho výročia prvej vlny deportácií našich židovských spoluobčanov, sedemdesiateho výročia vyhladenia Lidíc a Ležákov, sedemdesiateho výročia bitky o Stalingrad.

Na „Povstalecké Vianoce 1944“ sa nezabúda...

Spomienka na partizánske Vianoce 1944 v Banskej Bystrici.

Foto: AH

Stalo sa už takmer tradíciou, že v posledný mesiac roka pripravuje oblastný výbor Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov v Banskej Bystrici posedenie pre svojich členov venované spomienke na „Povstalecké Vianoce 1944“. Ani tento rok tomu nebolo inak. Uskutočnilo sa v piatok 9. decembra

2011. Podľa predsedu SZPB Pavla Sečkára podujatia tohto charakteru majú význam, nakoľko si treba vážiť tých, ktorí bojovali za našu slobodu. „Naša iniciatíva oblastného výboru v Banskej Bystrici robiť spomienku na Povstalecké Vianoce 1944 sa objavila aj v základných organizáciách, ktoré robia

podobné podujatia pripomínajúce udalosti vianočných sviatkov pred 67 rokmi za účasti širokej verejnosti, ako aj priamych účastníkov SNP a tých, ktorí bojovali v 2. svetovej vojne.“

Ak sa vrátíme v čase, z historických záznamov, ako aj z rozprávania tých

(Pokračovanie na str. 6)

Predsedníctvo OblV SZPB v Novom Meste nad Váhom.

Foto: V. Solovič

Úlohy plnia

Na pravidelnom zasadnutí predsedníctva OblV SZPB v Novom Meste nad Váhom, ktoré sa konalo ešte v polovici decembra, jeho predseda Ján Hulínek konštatoval, že úlohy za november 2011 boli splnené. Zároveň oboznámil prítomných, že s tajomníčkou Annou Michalíkovou navštívil TSK ohľadne financovania. Konštatoval, že VČS prebehli už v ZO SZPB na Myjave, Starej Turej a Krajnom. Konferencia OblV v Novom Meste nad Váhom bude 14. 3. 2012. Boli prečítané listy zo Starej Turej od Gustáva Rumánka a Marcela Gažka.

Podpredseda OblV Nové Mesto nad Váhom Ivan Šimo sa zúčastnil zasadnutia Ústrednej rady SZPB v Bratislave a informoval o ňom. V diskusii vystúpili i mnohí členovia predsedníctva.

Viliam SOLOVIČ

Na zamyslenie:

Vodca je významným nie pre svoju silu, ale pre svoju schopnosť dodávať silu ostatným.

MAXWELL

ISSN 03223-2018

9 770323 201002

01

Hodnotenie v Starej Turej

ZO SZPB v Starej Turej mala VČS za rok 2011 v priestoroch MSÚ. Jej predsedníčka Elena Kovárová, ktorá sa pravidelne zúčastňuje zasadnutia predsedníctva ObIV SZPB v Novom Meste nad Váhom, oboznámila členov na Starej Turej o činnosti ZO. Činnosť bola zameraná hlavne na spomienkové akcie, súvisiace s pripomenutím si výročia a udalostí z obdobia SNP i oslobodenia – ukončenia II. sv. vojny. Ide hlavne o akcie súvisiace s mestom Stará Turá.

Konštatovala, že takmer na každu akciu sú prizývaní. Ide o výročia tragédie kopaníc Narcie a Hlavina, či rumunských vojakov, ktorí padli pri oslobodení Starej Turej a sú tu i pochovaní. V minulých rokoch sa zúčastňovali aj pochodu, ktorý organizoval turistický oddiel k pamätníku veliteľa partizánskej brigády Il'ju Danielo-

viča Dibrova na Veľkej Javorine. Zúčastňujú sa na pietnej spomienke cetunských bojov, kde padol veliteľ II. Stalinovej brigády Miloš Uher, jeho zástupca Anton Jakubík a ďalší partizáni. Nechýbali ani na oslavách na vrchu Roh pri Lubine, kde sú pochovaní partizáni, ktorí padli v našom kraji.

Podakovala i funkcionárom mestského úradu, ktorí zabezpečujú kytice na tumby a v prípade potreby pomáhajú aj pri doprave, aby sa mohli týchto akcií zúčastniť.

Vyslovila nespokojnosť s nadvetnosťou pri spomienke na padlých rumunských vojakov pri oslobodení Starej Turej, ktorí sú pochovaní na katolíckom cintoríne, oslav sa zúčastňuje len malá hŕstka občanov – seniorov, chýba mládež.

V tomto roku sa nepodarilo rozšíriť členskú základňu ZO SZPB. Počet členov je 40, z toho 25 žien

Na fotografii sprava Elena Kovárová a Vladimír Mikláš.

Foto: L. Grambal

a 15 mužov. Majú však na Starej Turej detskú organizáciu Fénix, ktorá už absolvovala 16. ročník turistického pochodu k partizánskej nemocnici do Vetešovho

Járku. Pochodu sa zúčastnilo 80 predovšetkým mladých turistov. Hoci bolo nepriaznivé počasie, prišli aj ich kamaráti z rôznych kútov Slovenska.

Poinformovala tiež všetkých členov o možnosti odberu dvojtyždenníka Bojovník a Ročenky Odbojára 2012.

Viliam SOLOVIČ

10. DECEMBER

Fľaše, vajcia a petardy zasypali asi 400 pravicových extrémistov, ktorí pochodovali ulicami hlavného mesta Švédska Štokholmu. Traja ľudia utrpeli zranenia a najmenej šesť ďalších zatkla poriadková polícia, ktorá sa usilovala udržať rozhnvaných protidemonštrantov od pochodu ultranacionalistov.

11. DECEMBER

Nemecká polícia zatkla 36-ročného muža pre podozrenie z podpory neonacistickej skupiny Národnosocialistické podsvetie, ktorú obviňujú z vražd ôsmich Turkov, jedného Gréka a 22-ročnej policajtky, z prepados niekoľkých bánk a dvoch bombových útokov v rokoch 2000 až 2007. Matthiasa D. zadržali príslušníci špeciálnej jednotky v skorých ranných hodinách v jeho bydlisku v saskom meste Zwickau (Cvikov).

12. DECEMBER

Stovky študentov evakovali z Maltskej akadémie umení, vedy a techniky, kde objavili nevybuchnutú približne 500-kilogramovú protipancierovú bombu z 2. svetovej vojny, ktorú zhodili vojaci nacistického Nemecka. Nebezpečnú zbraň, ktorú našli stavbári pri prácach na prístavbe vysokej školy v meste Paola, po niekoľkých hodinách zneškodnili. Oblasť, ktorá leží medzi Veľkým prístavom a letiskom, zasiahli počas bombardovania desiatky bômb, keď sa Nemci pokúsili získať kontrolu nad vtedy najdôležitejšou britskou námornou základňou v Stredozemnom mori.

15. DECEMBER

Bývalý dobrovoľný člen fanatických jednotiek SS Heinrich Bore nastúpil vo svojich 90 rokoch na výkon trestu. Nemecký súd v Aachene (Cáchy) ho vlni odsúdil na doživotie za vraždy troch

holandských civilistov – majiteľa obchodu s bicyklami, lekárnik a ďalšej osoby, ktoré spáchal ako 18-ročný čas 2. svetovej vojny. Bore sa k svojim zločinom priznal, no trval na tom, že konal na príkaz. V roku 1949 ho v Holandsku v neprítomnosti odsúdili na trest smrti, čo neskôr zmenili na doživotie. Bývalý nacist sa však dlhé roky trestu vyhýbal, pretože ho Nemec, kam utiekol, odmietalo vydať.

18. DECEMBER

Britský konzervatívny poslanec a poradca ministerky dopravy, 32-ročný Aidan Burley, prišiel o svoj poslanecký mandát za účasť na oslave nesúcej sa v duchu nacistickej ideológie. Premiér David Cameron nariadil jeho „urážlivé a hlúpe“ správanie vyšetriť. Burley začiatkom decembra bol na výlučne mužskej oslave, kde vykrikovali fašistické heslá, robili nacistické gestá a oslovovali sa menami nacistických lídrov. Party sa konala v lyžiarskom stredisku Val Thorens vo Francúzsku, kde propagáciu fašizmu zákon zakazuje.

stalo sa VO SVETE
10. 12. – 31. 12. 2011

19. DECEMBER
Sudetskí Nemci budú na zosnulého Václava Havla spomínať ako na vzor morálky a ľudskosti. Bol údajne prvým Čechom, ktorý sa dokázal angažovať za odškodnenie vyhnaných Nemcov, dokonca kritizoval Benešove dekréty. Z vyhlásenia Sudetonemeckého landsmanšaftu v Rakúsku vyplýva, že exprezidentove zásluhy spočívali aj v tom, že „zabránil klamlivej utópii socializmu s ľudskou tvárou Alexandra Dubčeka“.

26. DECEMBER

Izraelskí poslanci rokovali o návrhu uznať zabitie poldruha milióna Arménov Turkami počas 1. svetovej vojny za genocídu. Ankara odmieta tento termín a trvá na tom, že pri občianskych nepokojoch v období, keď sa Osmanská ríša rozpadávala, dochádzalo k masakrám na oboch stranách. Francúzi chcú tiež zaviesť trestný čin popierania hromadného vraždenia Arménov Osmanmi. Podľa tureckého premiéra Recep Tayyipa Erdogana by Francúzsko malo skúmať radšej vlastné „špinavé a krvavé dejiny“ v Alžírsku a Rwande.

27. DECEMBER

Francúzsko hodlá prispieť sumou ďalších piatich miliónov eur na zachovanie múzea bývalého nacistického koncentračného tábora Auschwitz-Birkenau pri poľskom meste Osvienčim. Premiér Francois Fillon sľúbil peniaze pre fond, ktorý slúži na opravu a údržbu barakov, plynových komôr a osobných vecí vyše milióna obetí tábora. Predtým prispeli do fondu vlády Nemecka, Rakúska, Izraela, USA a Poľska.

31. DECEMBER

Rozsiahle pobúrenie vyvolalo v Izraeli, keď ultraortodoxní Židia demonštrovali so symbolmi holokaustu proti svojej údajnej diskriminácii. Na proteste v Jeruzaleme sa zišli tisíce náboženských radikálov. Niektorí z nich, vrátane detí, mali na sebe odevy pripomínajúce úbory koncentračných väzňov a žlté Dávidove hviezdy. Účastníci demonstrácie chceli týmto kontroverzným spôsobom vyjadriť, že izraelské úrady diskriminujú ultraortodoxnú komunitu a médiá vraj vedú celonárodnú kampaň proti jej konzervatívnej životnému štýlu. (ao)

Rokovanie v Prešove

V decembri sa konalo zasadnutie Oblastného výboru SZPB v Prešove, rozšírené o predsedov ZO a ďalších funkcionárov. Rokovanie otvoril a viedol podpredseda ObIV Demeter Lazorič. Správu o činnosti oblastnej organizácie prečítal jej predseda Jozef Danko. Analyzovala činnosť organizácie za rok 2011 a poukázala na pozitívne trendy našej činnosti a problémy, s ktorými zápásime.

Bolo konštatované, že sa nám celkom darí úspešne spolupracovať so štátnymi i samosprávnymi orgánmi v pôsobnosti našej oblastnej organizácie pri zabezpečovaní hlavných podujatí, venovaných oslavám výročí oslobodenia našich miest a obcí. ObIV má veľmi dobrú spoluprácu s Oblastnou organizáciou veteránov v Užhorode v Zakarpatskej oblasti, najmä pri výmene skúsenosti v tejto pre nás spoločnej oblasti odboja a súčasnom hľadania možnosti pre ďalšie napredovanie našich organizácií na recipročnom základe v špecifických podmienkach činnosti našich oblastných organizácií.

Rokovanie ObIV sa konalo po výročných schôdzach v základných organizáciách, ktoré prinies-

li ďalšie podnety a návrhy, ako ďalej v zväzovej práci oblastnej organizácii pokračovať a osvedčené formy práce rozvíjať a prehľbovať ich účinnosť.

Rokovanie urobilo prvú fázu viacerých rozhodnutí pri príprave oblastnej konferencie, ktorá sa uskutoční 1. marca.

Oblastný výbor SZPB v Prešove ďalej prerokoval Plán hlavných úloh a rozpočet ObIV na rok 2012. Zobral na vedomie vystúpenie tajomníka ObIV a člena ÚR SZPB Jozefa Kaňuka, zamerané na úlohy našej organizácie v ďalšom období, ktoré vyplývajú z ostatných záverov rokovania ÚR SZPB a jej predsedníctva, vrátane príprav XV. zjazdu SZPB.

V diskusii vystúpilo 11 členov. Diskusné príspevky boli zamerané na mnohé oblasti našej činnosti: skvalitnenie práce ZO, rozšírenie členskej základne, na zvýšenie odberu týždenníka Bojovník a Ročenky odbojárov, na súčasné postavenie SZPB ako občianskeho združenia, ktoré je nedôstojné svojimi kompetenciami vo vzťahu k zásluhám priamych účastníkom odboja.

PhDr. Jozef DANKO

(Pre Bojovník bez nároku na honorár)

Oblastný výbor SZPB v Prešove hodnotil svoju činnosť. Ilustr. foto: red

Protifašistický odboj v Podjavorinsko-Podbradlianskej oblasti

V Podjavorinsko-Podbradlianskej oblasti, intenzívne boje proti fašizmu viedli tri partizánske skupiny, a to II. partizánska brigáda M. R. Štefánika pod velením Jána Reptu – rodáka z Brezovej pod Bradlom, II. čs. brigáda J. V. Stalina, pôsobiaca v oblasti Javoriny pod velením Miloša Uhra, rodáka z Lubiny a zamestnanca firmy TAUŠ v Myjave. Tretou bola partizánska skupina Za ideál pod velením učiteľa Štefana Čúvalu, pôsobiaca v oblasti Myjavy v období oslobodzovania regiónu Myjavy.

V tomto príspevku podrobnejšie rozvieme činnosť II. čs. partizánskej skupiny J. V. Stalina. Základy skupiny vytvoril M. Uher. Už v čase začatia Povstania značnú aktivitu začal so skupinou partizánov, J. Rešetkom, vyvážať zbrane a strelivo z Novomestských kasární. Zbrane autami previezli do Lubiny a Bziniac pod Javorinou, ďalej do Kálnice. Príprava ozbrojeného vystúpenia vyvolala vlnu nadšenia, ako aj príchod mnohých dobrovoľníkov z celého Podjavorinského kraja. Prvý tábor si vytvorili na tzv. Záhradskej – pod úpäťm Veľkej Javoriny. A tu sa k Uhrovej skupine pripojili viacerí ruskí utečenci a väzni – skupina pod velením kpt. V. Medvedeva. Ten bol i poverený úlohou veliť pri pripravovaných bojových akciách. Celá táto skupina v tom čase už mala až 160 členov.

Skupina Hurban

Po informácii o presune nemeckých jednotiek z Moravy do Podjavorinského kraja sa partizánska skupina presunula do nového tábora v priestore Krajnianskej hory, neďaleko kopanice Jeruzalem a Sychrova. Dostali sa tak bližšie k táboru partizánskej skupiny J. Reptu. V tomto tábore bol M. Uher vymenovaný J. Reptom za zástupcu veliteľa II. partizánskej skupiny M. R. Štefánika, za veliteľa partizánskej skupiny oficiálne. Skupina dostala názov HURBAN. Pre vhodnosť v tom čase vytvárajú menšie skupiny, boli vytvorené 3 skupiny.

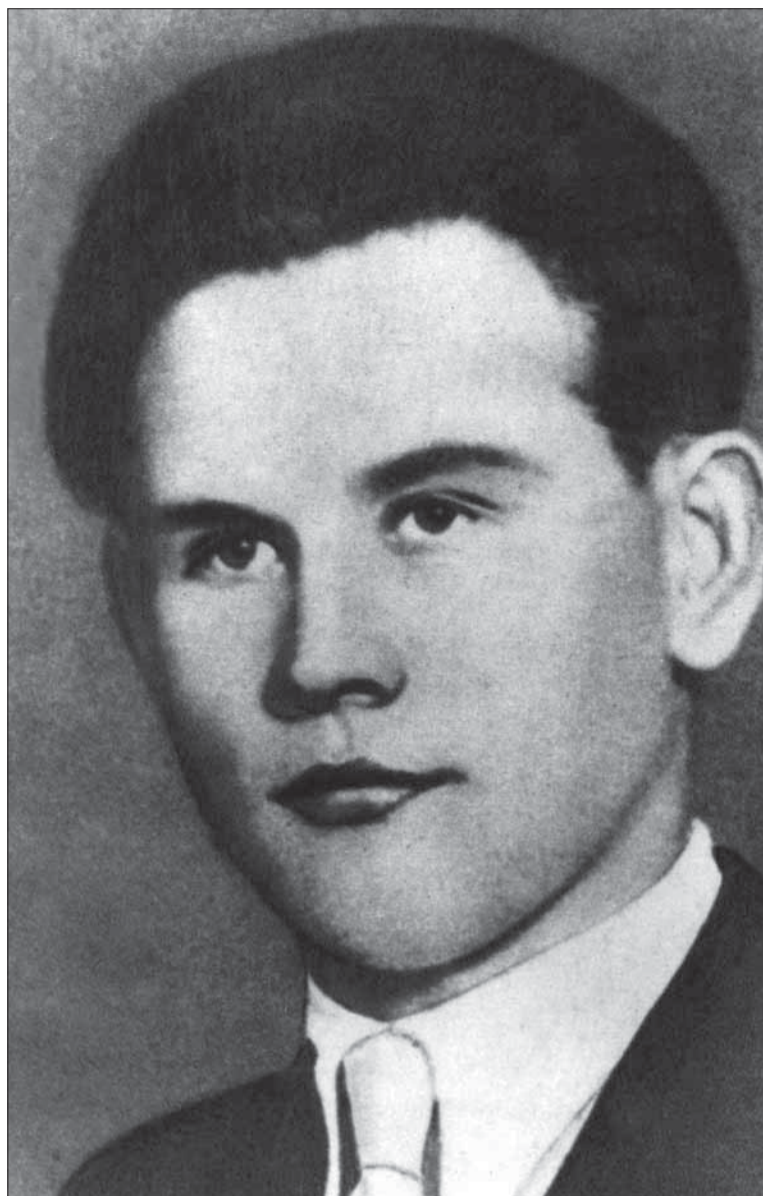
Prvá ostala v priestore Krajnianskej hory, druhá bola umiestnená do tzv. Krivosudov (na Šlahoro-

vej) blízko Myjavy a tretia neďaleko Hrušového – tzv. Hrušovských hájov. Počet partizánskych táborov a ich presuny neostali dlho utajené. V dňoch 14. a 15. septembra 1944 napadli oblasť Hrušového a Krajného protipartizánske jednotky gardistov a nemeckých vojakov z Vrbového. Tieto prepady si vyžiadali prvé životy partizánov. Zároveň však priniesli poznanie, že sústredeným protipartizánskym akciám možno čeliť len opätovným spojením oddielu.

Reorganizácia

Takéto spojenie sa uskutočnilo 22. septembra v tábore Krivosudy, a tu došlo aj k reorganizácii oddielu. Utvorili sa 2 tzv. prepadové čaty. Jednu viedol Lukáč Ivanovič a druhú Ivan Zeman. Tretiu, tzv. pracovnú, ktorá sa starala o celý chod tábora, viedol Martin Kavický. Veliteľom oddielu sa stal Miloš Uher. Organizátorskú činnosť mu poskytovali hlavne František Lipka – zamestnaný vo fi. TAUŠ, ďalej ľudia okolo vtedajšieho hlavného inžiniera fi. Jozefa Sedláčka a Štefana Mockovčiaka. Do oddielu sa z Banskej Bystrice, z Ústredného štábu partizánskych oddielov, vrátil jeden z hlavných Uhrových spoluorganizátorov – Martin Kedro, ktorý okrem finančnej pomoci priniesol hlavne informáciu, že ÚŠ PO pokladá Podjavorinsko-Podbradlianský kraj a celé priľahlé územie Myjavskej pahorkatiny za centrum povstaleckej činnosti na západnom Slovensku. Činnosť oddielu sa zintenzívnila.

Boli vykonané diverzné akcie na železničných tratiach Nové Mesto-Myjava-Vrbovce. Už tieto aktivity

Veliteľ partizánskeho oddielu Miloš Uher, hrdina Slovenského národného povstania, zahynul 27. februára 1945 v bojoch s nemeckými okupantmi pri osade Cetuna (súčasť Bziniac pod Javorinou). Foto: archív TASR

viedli k tomu, že proti partizánom zasahovali nemecké a gardistické jednotky z Vrbového, Nového Mesta nad Váhom, Piešťan a Senice, a to vo forme razíí.

Napríklad na Myjave sa ich cieľom stala fa. TAUŠ, ktorú príslušníci nemeckých bezpečnostných jednotiek obklúčili. Vtrhli do továrne, pátrali po zbraniach a osobách podporujúcich partizánov. Táto výprava sa skončila zaistením 5 zamestnancov – Cenek, Fúška, Chorváta, Podmajerského a Polónyho. Z nich Anton Cenek – Moravák –, skončil v koncentračnom tábore a už sa z neho nevrátil.

Intenzívna činnosť

Partizánska činnosť sa zintenzívnila hlavne po príchode orga-

nizátorskej skupiny Il'ju Danieľoviča Dibrova. Táto 21 členná partizánska skupina bola vysadená v noci z 15. na 16. septembra pri Žabokrekoch v Turci s úlohou organizovať partizánske oddiely na západ od Váhu a doplnená o 11 partizánov I. čs. partizánskej brigády M. R. Štefánika sa do priestoru Podjavorinského územia presunula. Dostala sa tu do kontaktu s Milošom Uhrom a Jánom Reptom. Následne po návšteve Krivosudov došlo k zjednoteniu oddielu a vytvoreniu II. čs. partizánskej brigády J. V. Stalina. Veliteľom sa stal pplk. I. D. Dibrov. Zástupcom veliteľa bol G. Kl'agin a náčelníkom štábu Jozef Brunovský. Utvorenie brigády telefonicky potvrdil Ukrajinský štáb

partizánskeho hnutia v Kyjeve.

Prvou väčšou bojovou akciou brigády bol prepad 4 objektov v Starej Turej, v ktorých bolo umiestnené nemecké vojsko. Uskutočnil sa 12. októbra 1944. K Uhrovmu oddielu Hurban sa pripojila aj skupina vedená náčelníkom štábu J. Brunovským, dovtedy sídliaca na Hlavine. Útok viedli 2 skupiny. Jednu viedol M. Uher (útočila na meštiansku školu) a druhú M. Kavický, ktorá útočila na poštu a ľudovú školu. Tento prekvapivý útok priniesol nemeckým vojakom viacero strát. Na strane partizánov padol Samuel Marônek z Myjavy-Jablonky.

Prepad Hurbana

Hneď ráno 12. októbra 1944 nemecké vojsko zobralo po ťažkých výsluchoch 50 rukojemníkov – občanov – a pod hrozbou smrti žiadali informácie o partizánoch. Po ich čiastočnom získaní uskutočnili prepad oddielu Hurban.

Prepad sa uskutočnil prestrelkami so strážami partizánov. Po zistení vysunutých hliadok, prísune väčších nemeckých síl na autách a prísune ťažkých zbraní veliteľstvo nariadilo presun brigády na tzv. Kopcové a potom cez Javorinu na Bošácke kopanice – Španie.

Počas presunu bol nadranom v priestore moravsko-slovenskej hranice zastrelený veliteľ brigády I. D. Dibrov. Okolnosti vraždy neboli objasnené. Telo bolo po vojne z kopanice Španie prevezené do rodnej Alexandrie na Ukrajinu. Za nového veliteľa bol vymenovaný a Ukrajinským štábom potvrdený Jozef Brunovský, náčelníkom štábu sa stal Mironovič Lošakov. Už 20. októbra 1944 sa uskutočnil najväčší boj tejto brigády v priestore Bošácke, keď ozbrojené nemecké vojsko v počte cez 1000 mužov útočilo na postavenie brigády, na jej oddiely. Nemci mali pritom veľké straty, no aj partizáni mali 13 mŕtvych a 4 ťažko ranených, ktorí následne zomreli. Zranený bol aj M. Kavický. Po boji odišlo 45 partizánov z Uhrovho oddielu a M. Uher sa rozhodol vrátiť so svojou skupinou pod Javorinu.

Výbor ZO SZPB na Myjave

V roku 1914 na východnom fronte Vianoce šťastné a veselé neboli

Obdobie vojnových konfliktov odobralo v histórii ľudstva Vianoce mnohokrát prívlastky šťastné a veselé. Znepriatelené strany pokračovali často v ťažkých bojoch aj počas najkrajších sviatkov roka, čo dokazujú aj udalosti, ku ktorým došlo na území dnešnej slovensko-poľskej hranice v čase prvej svetovej vojny.

„V predvečer vianočných sviatkov v roku 1914 milióny mužov v uniformách rôznych európskych armád stáli proti sebe v zablatených a zasnežených zákopoch, spomínajúc na svoje domovy a svojich blízkych. V tejto atmosfére došlo na západnom fronte

k zvláštnej udalosti známej ako spontánne bratanie vojakov z nepriateľných strán, ktoré sa zapísalo do histórie pod názvom Vianočné prímerie 1914,“ priblížil udalosti prvej svetovej vojny predseda Klubu vojenskej histórie Beskydy Martin Drobňák.

Ako ďalej uviedol, situácia na východnom fronte sa v tom čase uberala úplne iným smerom a boje prebiehali 24. a 25. decembra, rovnako aj po Novom roku – 6. a 7. januára. „Dôvod bol jednoduchý, z nepriateľných strán na rozdiel od Britov, Francúzov a Nemcov neoslavovali Vianoce v rovnakom čase. Zatiaľ čo v Ra-

kúsko-Uhorsku a Nemecku sa riadili gregoriánskym kalendárom, v Rusku platil juliánsky kalendár, medzi ktorými bol rozdiel trinástich dní,“ poznamenal.

V období Vianoc sa podľa Drobňákových slov línia frontu dotýkala územia súčasnej Slovenskej republiky a prebiehala po hlavnom hrebni Karpát od sedla Dujava severne od Zborova (okres Bardejov) cez Duklianský priesmyk až k priesmyku Lupkovskému pri Medzilaborciach. V zamrznutých zákopoch uprostred zasnežených karpatských lesov si desiatky tisíc rakúsko-uhorských a ruských vojakov vzájomne nič nedarovali.

Potvrzuje to aj reportáž rakúsko-uhorského vojnového korešpondenta Z. Fraňa, ktorý trávil Vianoce v priestore Lupkovského priesmyku na východ od Medzilaboriec. „Podľa jeho svedectva boli rakúsko-uhorské postavenia 24. decembra 1914 vystavené intenzívnej paľbe protivníka, pretože pre ruské jednotky to bol všedný frontový deň. Rakúsko-uhorskí veliaci dôstojníci sa rozhodli odplatiť to rovnakou mincou a na ruské Vianoce 6. januára 1915 pripravili prepad nepriateľských pozícií,“ podotkol Drobňák.

„Zrazu sa objavil silný záblesk a po ňom hromová rana, ako keby

sa zem otvárala. Nebo ožiaril odraz explózie a dolinou sa ako víchrica niesla tlaková vlna výbuchu a strašný rachot. Náš veliteľ zahájil paľbu z pušky a všetci sme nasledovali jeho príklad. Každý z nás vystrelal niekoľko zásobníkov. Z dediny pod nami bolo počuť dupot behajúcich nôh a výkriky. Zamrazilo ma pomyslenie, že vojaci pod nami práve oslavovali Vianoce a spievali vianočné koledy rovnako ako my pred dvoma týždňami,“ uvádza sa vo Fraňových zápiskoch, ktorý tu zaznamenal skúsenosti jedného z vojakov.

red TASR

Oprávnená kritika?

Hľadanie pravdy je často beh na dlhé trate. Ako historika ma veľmi mrzí, že manipulácia a skresľovanie dejín dostávajú priestor v časopise Bojovník i dvadsaťdva rokov po páde totalitného režimu.

Prečítal som si diletantskú kritiku Mgr. Pavla Gajdoša na môj článok, ktorý sa venoval prepadu nemeckej posádky v Starej Turej. Mám niekoľko poznámok k „odbornej“ erudícii autora. Jej plytká úroveň vyplýva z faktu, že nepozná dôsledne literatúru a – čo je ešte horšie – ani pramenný materiál k uvedenej problemati-

ke. Inak by sa nemohol uspokojiť s dvoma publikáciami, ktoré boli vydané ešte v časoch socializmu. Obe knihy sú poznačené svojou dobou, čo Pavel Gajdoš jednoducho „prehliadol“.

K samotnému prepadu máme k dispozícii spomienku šéfkára oddielu Hurban Bedřicha Placáka, ktorú som v článku uviedol v plnom znení. Jasne z nej vyplýva, že za akciou stál Uher, Dibrov s ňou nesúhlasil, zvolil až na presvedčanie veliteľa part. skupiny Hurban: „Tuto akciu navrhl Uher... Nakonec se podařilo Dibrova přesvědčit a Uher byl

pověřen přípravou a provedením akce“. Placákove spomienky vydané knižne (Partyzáni bez legend v roku 1992 a Paměti lékaře v 1997) sú pre autora evidentne tabu.

Autor kritiky buď absolútne nepozná pramennú bázu alebo účelovo zavádza. V zdrojoch citujem archívny prameň z notárskeho úradu Stará Turá šk. 197, č. 197/1944 prez. Je to zápis žandárskej stanice v St. Turej, ktorý nám udáva 2 zabitých Nemcov a 1 raneného. Tento prameň Pavel Gajdoš opäť ignoruje. Obecná kronika Starej Turej uvádza,

že bolo „padlých do 50 na strane Nemcov“. Číslo z publikácie od kolektívu autorov Súpková – Marták by sme mali brať s rezervou. Odvolávajú sa síce na kroniku Antona Kamenického, tá je však poplatná komunistickému režimu a s veľkou pravdepodobnosťou „upravená“ po vojne. Posledný žijúci príslušník oddielu Hurban František Bím sa vyjadril v podobnom zmysle – s kronikou sa nestotožnil. O jej dôveryhodnosti pochyboval aj Bedřich Placák. Bolo by možné, aby partizáni zabili 136 Nemcov a padol len 1 partizán? Realisticky premýšľajúci človek si odpovie sám.

Písať o akcii ako o ukážke „sily celého podjavorinského ľudu“ je detinské, skreslené a charakteris-

tické pre socialistické ponímanie celej problematiky. V odbornom publiku by si autor vyslúžil najvyšší súcitný úsmev. Obyvateľstvo podjavorinského regiónu bolo partizánske odboju naklonené, napriek tomu vo veľkej miere pasívne – najmä v mestách. Ak posudzujem kriticky partizánsky prepád, neznamená to, že znevažujem odboju a už vôbec nie Miloša Uhru. Pán Gajdoš by si mal uvedomiť, že historiografia sa od roku 1989 pohla dopredu míľovými krokmi. Podobné zavádzajúce články, ktoré ignorujú základné pramene a literatúru po roku 1989, škodia poslaniu historickej vedy. Do seriózneho periodika rozhodne nepatria.

Mgr. Juraj KRISTOFÍK

AD: Niektorí hodnotia SNP neobjektívne

Z duše ma potešil článok Pavla Gajdoša s uvedeným názvom v našom periodiku Bojovník č. 25 zo dňa 24. 11. 2011. Jeho prvá časť poukazuje na nebezpečenstvo rozrastajúcich sa prejavov neonacizmu a jeho šírenia cestou ideológií v rôznych odtieňoch, ktoré sú nebezpečenstvom pre nastávajúce generácie.

Uvedené príklady o tom, že sa stále častejšie objavujú články a publikácie, v ktorých sa autori usilujú o vlastné hodnotenie histórie podľa ich dnešného politického presvedčenia, sú varujúce. Žiaľ, najsmutnejšie je to, že i zahraniční autori neobjektívne hodnotiaci jednu z najsvetlejších častí dejín Slovenska – SNP a oslobodenie Sovietskou armádou, dostávajú v slovenských periodikách priestor, a že k neobjektívnym posudzovateľom patria i niektoré súčasné slovenské inštitúcie.

V článku P. Gajdoša ma potešila hlavne konkrétnosť jeho druhej časti. Plne s ním súhlasím a ďakujem mu za napísané. Podľa mňa ide v článku Juraja Kristofíka v Staroturianskom spravodajcovi č. 6 z júna t.r. s názvom Prepád nemeckej posádky v Starej Turej 12. 10. 1944 o neobjektívnu, znevažujúcu až nehoráznu kritiku podjavorinského partizánskeho odboja a ľudového odporu občanov podjavorinských obcí proti fašizmu.

Keby autor o konkrétnej oblasti, jej histórii, ale hlavne o činnosti 2. Stalinovej partizánskej brigády vedel viacej a nemal to iba zbežne vyčítané z rôznych viac či menej dôveryhodných zdrojov, ktoré sa často rozchádzajú a sú i protichodné, keby sa rozprával s ľuďmi, ktorí ešte žijú, možno by uvažoval o tom, či už je v svojom rannom veku dostatočne pripravený prehlavovať sa historika. Ja osobne si vážim každej chvíľky, ktorú mi venovali ľudia, ktorí už dnes ne-

žijú, čo boli pripravení položiť svoj život za správnu vec.

Článok v Staroturianskom spravodajcovi č. 6 nebol však jediným, nasledovali ešte ďalšie dve časti, ktoré mali rovnako nabrúsený hrot pera uvedeného autora voči činnosti 2. čs. partizánskej brigády J. V. Stalina (pôvodne v r. 1944 bola brigáda so súhlasom partizánskeho štábu Ukrajinského frontu pomenovaná II. Stalinova partizánska brigáda) v č. 7 a 8. Prvým balzomom na moje rozhorčenie voči článku bola kultivovane vyjadrená reakcia pani Olgy Pagáčovej zo Starej Turej v 9. čísle uvedeného spravodajcu pod názvom Zvláštna úcta. Autorovi bolo tiež doporučené, aby zašiel do kopaníc pod Javorinou a porozprával sa s ešte žijúcimi ľuďmi, ktorí vojnu a boj proti fašizmu zažili. Títo ľudia dodnes cítia vojnu v svojich srdciach a v rodinných strátach svojich najbližších a s úctou sa po roky ukláňajú ich pamiatke.

Po troch pokračovaniach článku uvedeného autora a reakcii na odpoveď Zvláštna úcta nasledovali ďalšie, v časopise Obec Lubina-Infómátor č. 5/2011 – SNP a jeho dilemy z pohľadu mladého historika a Stanovisko autora v Staroturianskom spravodajcovi č. 12/2011, ktoré bolo odpoveďou na zásadné odmietnutie jeho článku (z čísla 6-8) Oblastným výborom SZPB v Novom Meste nad Váhom ako znevažovanie povstania a napr. zveličovanie takých následkov, ktoré sa nestali.

Je neúctivé už len spochybňovanie názorov šéfkára brigády a neskôr po cetunskom boji jej náčelníka štábu Bedřicha Placáka a tiež Rudolfa Vrhu (pôvodným menom Walter Rosenberg), ktorí všetko až do konca vojny zažili. Prvý z nich bol pravou rukou a priateľom kpt. Miloša Uhru, neskôr sa stal hlavným armádnym chi-

rurgom v ÚVN Praha a druhý prežil koncentračný tábor (ako jeden z piatich Židov utiekol z Osvienčimu) a neskôr sa stal svetoznámy profesorom, ktorý sa venoval biochémi mozgu a boju proti rakovine, zomrel v Kanade. Autor ich obviňuje, že skutočnosti príbeh vyfabulovali a zheroizovali. Komu veríte viac, pisateľovi, ktorý sa niečo dozvedel, alebo tomu, kto celú vojnu s fašizmom zažil a prežil? Preto k celému článku mám iba dve-tri poznámky.

Celý článok sa mi javí ako dosť dopletený, pretože autor si sám v mnohých tvrdeniach odporuje, napr. v uvádzaní počtov padlých z rôznych zdrojov, raz i s úsmevom na tvári a inokedy vo vlastnej interpretácii rôznych zdrojov. Ďalej napr. v tom, že raz je prepád vyvolaný partizánmi hodnotený ako nežiaduci a v inom prípade zasa, ako by bolo málo, že je jedinou akciou iniciovanou partizánmi, že ďalej boli v akcii už iba Nemci. Akoby autor štúdiom v archíve zažil vojnu a vedel, čo to je vojenská taktika a vedel ju odlišiť i od osobitostí taktiky partizánskeho boja. Toto sú predsa otázky pre vojenských odborníkov a dnes už nevýznamné vo vzťahu k celému zmyslu a významu Povstania. Ale autor nemal žiaden dôvod na znevažovanie významu ozbrojeného odboja.

Napr. označiť skutočného hrdinu podjavorinského ľudu kpt. Miloša Uhru za dobrodruha a búrliváka (a bolo by pre mňa ponižujúce to dokazovať niekomu, kto nemá úctu k položeným životom ani k histórii miestneho ľudu), to môže iba človek, ktorý nepozná mnoho ďalších súvislostí. Napr. určovať charakteristiku povahových vlastností kpt. Miloša Uhru podľa materiálov Vojenského historického archívu a asi sa ani nerozprával s jeho blízkymi a jeho spolubojovníkmi ešte žijúcimi, alebo

tými, čo zomreli iba nedávno.

Druhá poznámka k článku sa týka otázky potreby či nezmýselnosti a dobrodružnosti prepadu nemeckej posádky v Starej Turej, ako to pomenoval autor článku J. K. Prepád ohrozil životy občanov v Starej Turej, áno. A samotná vojna a obsadenie Slovenska nemeckými fašistami po zradnej dohode J. Tisa s Hitlerom ich neohrozila? Ved' ozbrojený odpor a celé Povstanie nebolo na Slovensku organizované preto, aby ohrozilo životy ľudí, ale aby zabránilo vyčineniu fašistov, pomohlo obmedziť ich činnosť, zastaviť postup, spôsobiť nepriateľovi maximálne straty v tle atď.

Ešte krátko k článku J. K. z č. 10 v Staroturianskom spravodajcovi, ktorým reagoval na odpoveď Olgy Pagáčovej. Autorovi nikto neberie právo na jeho názor po preštudovaní sumy literatúry. Ale život nie je iba literatúra, nevraviac už o dôveryhodnosti prameňov a zdrojov, má samozrejme širšie súvislosti. A čo ak jeho domnienky a predpoklady niekto po ňom použije ako publicistický zdroj? Ved' autor sám čerpá z prameňov autorov, ktorí sú rovnako starí, vlastne mladí, ako on sám (on vie, o koho ide). V uvedenej reakcii píše nezmysly o možných dôvodoch zatknutia bývalých partizánskych veliteľov, pritom asi ani netuší, z čoho mohli byť obviňovaní veliteľ brigády Jozef Brunovský, Martin Kavický, Ján Ličko, František Bím, alebo ďalší. Žeby buržoázny nacionalizmus ako píše autor? Tiež ma zaujal názor, že historik má právo dejiny interpretovať, aby história nezostala mŕtvou vedou. Teda nový historik robí z troch brožúr štvrtú. Tak to mi je potom ľúto budúcich učiteľov dejepisu i ich žiakov, ak sa budú dejiny takto interpretované učiť.

Ešte pár slov k osobnostiam pod Javorinou. Poznal som

osobne napr. generála Jozefa Brunovského, robil s ním rozhovory a vídal ho pravidelne pri uctení pamiatky jeho spolubojovníkov v Cetune a na Rohu. Trvalo mi dlhšie, než som pochopil, čo všetko vedel a nechcel už minulosť meniť, hoci jeho život nebol interpretovaný na tabuliach a v brožúrach tak, ako to v skutočnosti bolo. Veľa pokory zažil, ale zostal do konca života čestným a vážil si svojich spolubojovníkov. Mohol by som menovať ďalej. Poznám osobne plk. v.v. Františka Bíma, ktorý – všetka česť – bol 2x ranený a po vojne väznený, ale nezanevrel. Vlastne viem o ňom viac, ako sa v brožúrach a knihách píše. Navštívil som milú pani Kavickú z Myjavy, Ličkovú zo Starej Turej a ďalších ľudí i blízkych kpt. Milošovi Uhrovi, ale načo ďalej menovať? Rozprával som sa i s dvomi ľuďmi, ktorí, vtedy ešte mladí, utekali cez hory do Cetune 27. februára, aby videli svojich padlých hrdinov ležať nehybne v snehu, a ako vraveli, vo vzduchu visel už iba pach strelného prachu a vôňa dreva z rozstrieľaných pažíeb ručných zbraní. I takto končia „dobrodružovia“, ako ich vážený autor nazval. Prajem mu zdravie.

Ak sa mne dostatočne nepodarilo, a to som si ani netrúfal, očistiť škrvnu, ktorú ktosi urobil nad bojom podjavorinského ľudu, tak sa to určite lepšie podarilo pani Zorke Uhrovej, dcére hrdinu ľudu podjavorinského kraja kpt. Miloša Uhru, jej článkom v časopise Kopaničiar expres v č. 51–52 (20. 12. 2011). Už samotný názov jej článku je úžasný. Naplňa nádejou, že sa jej podarilo k jej spokojnosti očistiť pamiatku jej otca a jeho spolubojovníkov. Titul znie „Spochybňovanie hrdinských činov podjavorinských partizánov je lámaním Svätoplukových prútov“.

Martin TUČKA

(Pre Bojovník bez nároku na honorár)

Opäť vám prinášame rubriku s radami a odpoveďami na vaše otázky týkajúce sa najmä oblasti sociálnych vecí či zdravotníctva, ale radi vám poradíme aj v ďalších oblastiach.

Na vaše otázky odpovedá
Braňo Ondruš, podpredseda Výboru NR SR pre sociálne veci

■ **Nedávno som ovdovela, som už na dôchodku. Chcela by som vedieť, či mám aj napriek tomu, že som penzistka, nárok aj na vdovský dôchodok po zomrelom manželovi. A ak áno, musím oň požiadať, alebo ho budem dostávať automaticky?**

Kamila Kostolná, Martin

V prvom rade vás chcem ubezpečiť, že nárok na vdovský dôchodok máte aj ako penzistka. To, čo je najdôležitejšie pri jeho určení, je viacero dokladov, týkajúcich sa vášho manžela.

Tie treba priložiť k žiadosti o priznanie vdovského dôchodku. Túto pozostalostnú penziu vám teda nevyplatia automaticky – treba o ňu požiadať na príslušnej pobočke Sociálnej poisťovne v mieste (okrese) vášho trvalého bydliska. Ide o tú istú pobočku, s ktorou komunikujete ohľadom vlastného starobného dôchodku. Žiadosť treba podať písomne na určenom tlačive Sociálnej poisťovne. Ak ste na tom zdravotne tak, že pobočku poisťovne nemôžete navštíviť osobne, môže to za vás urobiť napr. príbuzný s potvrdením lekára o vašom zhoršenom zdravotnom stave.

K žiadosti potrebujete váš platný preukaz totožnosti, ako aj originál vášho sobášneho listu a úmrtného listu vášho nebohého manžela. Bohužiaľ, vo vašom liste neuvádzate, či váš manžel už bol tiež starobným (prípadne invalidným) dôchodcom. Ak áno, ďalšie údaje potrebné pre výpočet vdovského dôchodku už Sociálna poisťovňa má. Ak bol až do smrti zamestnaný, musíte predložiť evidenčný list dôchodkového poistenia, ktorý vám dajú u jeho posledného zamestnávateľa. Ak bol živnostníkom, tento dokument vám vystaví samotná Sociálna poisťovňa.

Ak nebohý manžel ešte nebol starobným dôchodcom, potrebujete aj doklady o jeho štúdiu (výučný list, maturitné vysvedčenie, vysokoškolský diplom), o absolvovaní vojenskej služby (vojenská knižka alebo potvrdenie vojenskej správy), ak bol nezamestnaný, treba i potvrdenie z úradu práce. Pobočka Sociálnej poisťovne si môže vyžiadať ešte nejaké iné dokumenty, potrebné pre výpočet výšky vdovského dôchodku. Dôležité je napr. vydokladovať obdobie starostlivosti o deti (ich rodné listy, príp. rozhodnutie o prevzatí do tzv. náhradnej rodičovskej starostlivosti).

Na vydokladovanie nároku máte dost času, lebo poisťovňa penziu vyplatí až do troch rokov od podania žiadosti. V jej pobočke vám tiež presne poradia, ak by žiadosť nebola úplná.

Nestaňte sa obeťou podvodu

Osoby vyššieho veku sa pre svoju dôverčivosť a dobrosrdečnosť stávajú najčastejšie obeťami podvodov a krádeží. Páchatelia sa pod rôznymi zámienkami dostávajú do ich blízkosti, uvedú ich do omylu a podvodom či obyčajnou krádežou ich pripravujú o cenné predmety alebo peniaze.

„Dôchodcovia, osoby vyššieho veku, patria k jednej z najviac ohrozených skupín v súvislosti s majetkovou, ekonomickou, ale aj násilnou trestnou činnosťou,“ upozornila hovorkyňa Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Banskej Bystrici Mária Faltániová. Ako dodala, páchatelia vopred premysleným spôsobom okrádajú

gie, vždy majú pri sebe vysokú hotovosť. Preto staršiu osobu požiadať o jej rozmenenie. Pritom pozorujú, kde má odložené peniaze. Následne požiadať o vodu, že sú smädní, alebo či môžu použiť toaletu. Pritom využijú chvíľkovú nepozornosť seniora a z bytu už odchádzajú s úsporami alebo cennými predmetmi.

ich návšteva oprávnená a v prípade pochybností radšej ponúkanú službu odmietnuť. „Bez konzultácie s príbuznými alebo právnikom nepodpisujte dokumenty s neznámymi osobami, ktoré môžu zneužiť nevedomosť a zníženú schopnosť rozpoznávať dôsledky konania staršej osoby,“ upozorňuje polícia. Tiež treba odmietnuť bezdôvodne ponúkanú pomoc, o ktorú sami nepožiadate, pod zámienkou ktorej sa páchatelia častokrát snažia dostať do bytu. „V prítomnosti neznámych osôb

V prípade podozrivého správania sa neznámych ľudí treba zavolať políciu.

Ilustr. foto: TASR

dôverčivých seniorov aj pod zámienkami rôznych emotívnych príbehov. K úsporám seniorov alebo k ich cennostiam sa snažia dostať rôznymi spôsobmi. „Dôchodcov kontaktujú pod zámienkou predaja rôzneho tovaru alebo s ponukou služieb. Keď im nič netušiaci dôchodca otvorí, ponúkajú mu na predaj kuchynský riad, vitamíny alebo deky. Inokedy sa vydávajú za rôznych pracovníkov a ponúkajú potravinovú pomoc alebo prichádzajú odpísať vodu, plyn či elektriku,“ spresnila s tým, že ak dôjde ku kúpe ponúkaného tovaru alebo ich presvedčia, že im prišli vrátiť preplatok za ener-

Polícia preto odporúča nielen seniorom, ale všetkým občanom, aby nedôverovali a nepožičiavali peniaze neznámym osobám, ktoré ich pod zámienkou rôznych emotívnych príbehov oslovia a podvodom sa ich snažia pripraviť o úspory. Tiež aby neotvárali neznámym osobám, ktoré pri dverách zazvoní a ponúkajú na predaj rôzny tovar alebo predstierajú výhru v lotérii. Vždy si treba overiť totožnosť pracovníkov, ktorí neohlásene prišli odpísať vodu, elektrinu alebo plyn. Treba požiadať, aby predložili preukaz, prípadne zavolať na príslušný úrad alebo inštitúciu, či je

nevyberajte z uschovaných miest peňažnú hotovosť a cennosti,“ apeluje polícia.

Občania by tiež mali udržiavať dobré vzťahy so susedmi a poznať ich telefónne číslo, pretože v prípade potreby je ich pomoc najrýchlejšia, a tiež treba poznať dôležité telefónne čísla, ktoré je potrebné mať vždy na dosah – 112 (lekár 155, polícia 158, hasiči 150). „V prípade podozrivého správania osoby, ktorá sa snaží pod rôznymi zámienkami neodbytné dostať do bytu, treba ihneď kontaktovať políciu,“ uzavrela Faltániová.

luc

Pacientom s rakovinou pomáhajú aj cieleňé terapie

Medzi posledné trendy v boji s rakovinou hrubého čreva a konečníka patria cieleňé biologické terapie. Popri tradičných liečebných postupoch, akými sú operácia, chemoterapia a rádioterapia, tak majú

Personalizovanú liečbu, ktorá je pacientovi „šitá na mieru“, prinieslo objavenie takzvaného KRAS génu a jeho úlohy, ktorú zohráva v mechanizmoch fungovania nádorovej bunky. Tento gén je bežne

„Vďaka súčasným vedeckým poznatkom vieme získať hlbšiu analýzu nádorových buniek a podľa toho nastaviť liečbu pacienta tak, aby bola čo najúčinnjšia. Hlavnými pozitívami tejto liečby

Pri prvom z dostupných cieleňých liekov je potrebné testovať stav KRAS génu pred zahájením liečby, keďže liek je účinný len u pacientov s tzv. divokým – nezmutovaným typom KRAS. O možnostiach KRAS testu sa môžu pacienti informovať u lekára alebo na web stránke www.rakovinacрева.sk. Druhý cieleňý liek dostupný na Slovensku je účinný pri oboch typoch KRAS génu, a preto nie je nutné pacientov pred jeho nasadením testovať.

Okrem využitia moderných cieleňých liekov môže úspech liečby rakoviny ovplyvniť aj samotný pacient. Podľa odborníkov je dôležité, aby bojoval, bol aktívny pri svojej liečbe a aby komunikoval s onkológom. Nemal by tiež zabúdať na svoje práva – právo na informácie, právo na kvalitu, právo na inovácie. Poskytovaniu právneho poradenstva a právnej ochrany pacientov sa venuje Občianske združenie Právo pacientov, ktorého podpredsedom je Mário Radačovský.

Tri delostrelecké strely

Na brehu vodnej nádrže v meste Nováky našli 19. decembra tri 100-mm delostrelecké strely z obdobia druhej svetovej vojny sovietskej výroby. Miesto nálezu bolo opakovane prezreté, pričom nebola nájdená žiadna ďalšia munícia. Policajný pyrotechnik delostrelecké strely za dodržania bezpečnosti previezol na bezpečné miesto na zničenie.

„Polícia upozorňuje nálezcov munície, aby ju ponechali na mieste nálezu, nakoľko môže byť schopná výbuchu. Ihneď po náleze akejkoľvek munície kontaktujte policajnú linku 158,“ informoval Pavol Kudlička z Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Trenčíne.

TASR

Konto Bojovník

Na konto nášho časopisu prispel Juraj Kollárik z Belej-Dulíc sumou 10,- €

Darcovi srdečne ďakujeme!

Číslo účtu pre čitateľov, ktorí by radi prispeli na Konto Bojovník: 63831012/0200, v. s. 035.

red TASR

Cieleňé terapie pacientom pomáhajú.

Ilustr. foto: TASR

pacienti aj možnosť inej, a to cieleňé liečby, ktorá podľa viacerých štúdií výrazne zvyšuje ich šance na vyliečenie. V súčasnosti sú na Slovensku dostupné dva rôzne cieleňé biologické lieky, ktoré sa používajú pri liečbe tohto typu rakoviny.

prítomný v každej bunke, no stáva sa nebezpečným, ak sa poruší jeho genetická štruktúra a stane sa spúšťačom rakovinotvorných procesov. Stav KRAS génu môže výrazne ovplyvniť úspešnosť liečby a tiež výber konkrétneho cieleňého lieku.

nie je iba menší dopad na zdravú bunku a presný cieľ liečby, ale aj možnosť nastavenia optimálnej liečby pre každého pacienta,“ uviedol prednosta chirurgickej kliniky Národného onkologického ústavu Bratislava Juraj Pechan.

Slovenský zväz protifašistických

Bilancovanie v Hriňovej

Na základe uznesenia Predsedníctva ÚR SZPB sa konajú výročné schôdze, základných organizácií. Bolo tomu tak aj v našej organizácii ešte koncom novembra. Hodnotili sme našu prácu za obdobie 2009 až 2011.

Rokovania sa zúčastnil tajomník Oblastného výboru SZPB vo Zvolene Pavel Nigriny a primátor mesta Stanislav Horník. Obaja vystúpili aj v diskusii, čím obohatili program nášho rokovania. Ocenili prácu našej organizácie, že v dnešných zložitých podmienkach dokážeme naplňovať úlohy spojené s organizáciou mnohých aktivít.

V rámci mesta aj za účasti iných spoločenských organizácií a hlavne primátora mesta si každoročne pripomíname významné dni našich dejín, ako je oslobodenie mesta, ukončenie vojny a SNP, ktoré sa snažíme aj rôzne spestriť napríklad v tomto roku sme pripravili pre účastníkov osláv „Povstalecký guláš“. Venujeme pozornosť práci s mládežou, a to organizovaním vedomostných kvízov na našich základných školách. Žiaci sa zúčastňujú aj pietnych aktov pri pamätníku, a to vystúpením či už básničkou, alebo spevom. Nemalú pozornosť venujeme starostlivosti o rast čitenskej základne, žiaľ, pri pozitívach musíme konštatovať, že koľko členov prijmeme, toľko nás aj opúšťa. Za posledné obdobie to bolo až sedem členov.

Nezabúdame na členov, ktorí sú pripútaní na lôžko, navštevujeme ich a oboznamujeme s prácou našej organizácie.

Snažíme sa príspevkami obohacovať aj časopis BOJOVNÍK, a zároveň získavať aj nových odberateľov. Máme živé kontakty s oblastným výborom vo Zvolene, pravidelne sa zúčastňujeme porád a iných akcií, ako sú na stretnutí generácií v Kališti, Kováčovej, ale aj ústredných osláv SNP, či už v Banskej Bystrici a Liptovskom Mikuláši a pod.

V tomto roku spolu so ZO SZPB sme sa zúčastnili zájazdu do Bratislavy. Uctili sme si pamiatku obetiam fašizmu na Slavíne. V rámci tejto akcie sme sa zúčastnili v Národnej rade SR za prítomnosti poslanca NR SR Branislava Ondruša (Smer-SD). Živo sme sa zaujímali o prácu našich poslancov. Po stretnutí sme odchádzali domov s novými zážitkami a s dobrým pocitom, že aspoň niekto sa zaujíma o našu prácu nielen slovami, ale aj skutkami.

Aktivít je viac než dosť a nie je možné ich všetky menovať. Máme však dobrý pocit z úspešnej práce, na ktorej má zásluhu výbor, ale najmä hospodár organizácie, ktorý organizačne a materiálne zabezpečuje zdarný priebeh akcie, a ako vyplýva z hodnotenia výsledkov našej práce, aj z hľadiska financií sme ukončili uplynulé obdobie s vyrovnaným rozpočtom. **Ing. TRESTĀNSKÝ**

Správa z rokovania ObIV vo Zvolene

Rokovanie plenárneho zasadnutia ObIV SZPB vo Zvolene sa konalo 14. decembra 2011. Jeho obsahom bola správa o činnosti oblastnej organizácie za rok 2011, správa o hospodárení, kontrola plnenia záverov XIV. zjazdu zväzu v podmienkach tunajšej oblastnej organizácie a návrh plánu práce na rok 2012.

Správu o činnosti Predsedníctva ObIV predniesol predseda Pavel Šebeň a hodnotiacu časť o činnosti tajomník Pavel Nigriny. Konštatovalo sa, že v roku 2011 boli splnené všetky plánované úlohy. Bolo prijatých 33 nových členov a v Kováčovej vznikla nová základná organizácia. V uplynulom roku bol zdarný priebeh spomienkových osláv vo Zvolene, v Kováčovej, v Detve a v Krupine. Kladne sa hodnotila záslužná činnosť primátorov Zvolena, Krupiny a Detvy. Za príkladnú spoluprácu s mládežou bola zhodnotená akcia Partizánska prehládka v Detve, ktorá v spoločnom podujatí organizovanom ku Dňu detí prilákala väč-

ší počet mladých ľudí. O dobrej spolupráci s mládežou pri podujatiach v Krupine bola spomenutá záslužná činnosť riaditeľa Gymnázia v Krupine Jána Slosiarika.

Pre ďalšiu činnosť bude problematické finančné zabezpečenie. Preprava záujemcov na spomienkové podujatia v Kališti, Kováčovej, Detve a v Krupine sa bude ťažko realizovať bez podpory štátnej správy a sponzorov a tiež nebude možné dosiahnuť lepšiu starostlivosť o hroby a o priestory v okolí pamätníkov.

Oblastný výbor SZPB si je vedomý, že aj v roku 2012 sa treba usilovať angažovať mládež v podujatiach zväzu, pretože aj tým sa vplýva na jej historické povedomie. Poznaním protifašistického odporu v každom regióne, na Slovensku a v Európe sa oveľa viac pochopí opodstatnenosť a správnosť národnooslobodzovacieho boja nášho ľudu v SNP. Ide nám aj o to, aby mládež odolala neonacistickým snahám deformovať dejiny. **Pavel GAJDOŠ**

Na partizánske Vianoce spomínalo mnoho ľudí.

Hriňovčania nezabúdajú na vojnové udalosti počas celého roka.

Foto: tr

Členovia ZO SZPB Medzilaborce.

Na „Povstalecké Vianoce“

(Dokončenie zo str. 1)

skôr narodených zistíme, že Vianoce 1944 nemali príchut' ani pokoja a ani radosti. Práve naopak, boli smutné, chudobné a plné obáv. Spreádzal ich jeden, jediný cieľ: aby všetkému, čo prináša vojna, bol už koniec. Člen Predsedníctva Oblastného výboru SZPB v Banskej Bystrici Matej Kán mal v tom období 12 rokov. Pri spomienke na Štedrý deň sa mu tisnú slzy do očí aj dnes, a i po toľkých rokoch ho z toho všetkého bolí srdce. „24. decembra 1944 prišiel ku nám domov, okolo 7-mej hodiny ráno partizán so slovami: Zle je, Nemci nás naháňajú! No a vtedy Nemci zapálili obec Bacúch. Zhoreli tri domy. Keď si spomienam na

tento deň, nuž bolo to niečo hrozné.“ Aj ďalšia smutná spomienka v myslí Mateja Kána sa viaže k Štedrému dňu. Živo si pamätá, ako pred ich domom ležal na zemi partizán s prestreleným bruchom. „Dospelí, ktorí by boli partizánovi pomohli, nemohli ísť von, lebo Nemci by ich postrelali. Preto mi moja mama dala plachty z postele, aby sme ho ako deti obviazali a odniesli raneného do malého domčeka. Urobili sme, ako nám povedala, no on chudák tam zomrel. Keď som neskôr po tejto udalosti ako dieťa mal cestu okolo miesta, kde sa všetko odohralo tade, tak som sa vždy radšej vrátil, aby som tadiaľ nešiel, lebo spomienky boli silné, veľmi silné,“ spomína si na ne-

príjemné udalosti Matej Kán. Ani pri štedrovečernom stole, ktorý bol v tom čase oveľa skromnejší, nemala jeho rodina pokoj od okupantov. „Mal som malého, dvojročného brata, ktorý spal pod perinkou. Prišli Nemci, počítali nás, samozrejme o spiacom bračekovi nevedeli. Jeden člen rodiny im teda chýbal. Začali nás terorizovať. Našťastie v tom začal môj braček plakať, čím nás vlastne zachránil a celá situácia sa vyriešila. No bol to ďalší traumatizujúci zážitok,“ tvrdí pán Kán, podľa ktorého Vianoce 1944 boli pre neho jednoznačne najsmutnejšie a najhoršie, aké počas svojho života prežil.

Vianočné sviatky vo vojnovom roku 1944 mali celkom inú →

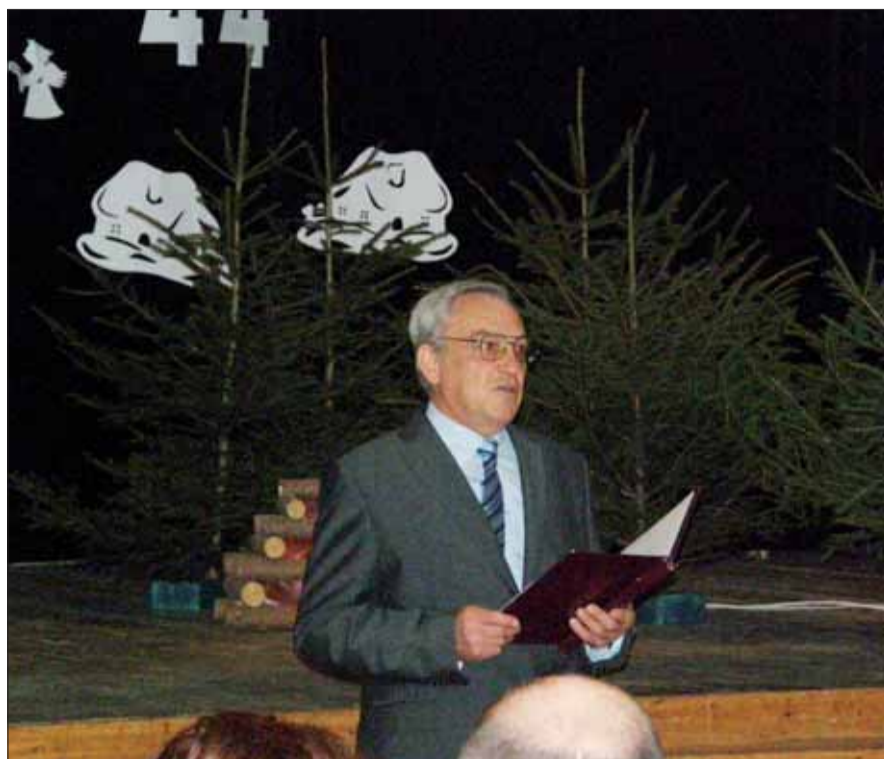
bojovníkov hodnotí uplynulý rok

Foto: AH

Foto: G. Kantulák

V Ponikách všetkých privítal Vladimír Kucej.

Foto: vk

Za predsedníckym stolom zľava: prednosta MsÚ v Medzilaborciach Slavomír Rusinko, predseda Oblastného výboru SZPB Michal Varchola, stojaci predseda ZO SZPB Vladimír Šmiga.

Foto: G. Kantulák

Spomienka v Ponikách

Základná organizácia SZPB v Ponikách zorganizovala 17. decembra 2011 Spomienky na Povstalecké Vianoce 1944. Toto podujatie pripravuje výbor ZO SZPB ako poslednú akciu v roku už od roku 2003.

Tohtoročného podujatia sa zúčastnil aj predseda SZPB Pavol Sečkář, podpredseda OblV SZPB v Banskej Bystrici Matej Kán, starosta obce Poniky Samuel Bračo, riaditeľka Základnej školy s Materskou školou Štefana Žáryho v Ponikách Mária Janovčíková a ďalší vzácní hostia, ktorých v úvodnom príhovore privítal predseda ZO SZPB Vladimír Kucej.

Pozdravný príhovor predniesol predseda SZPB Pavol Sečkář, ktorý poďakoval za prácu základnej organizácii, hovoril o práci SZPB, príprave oblastných konferencií a XV. zjazdu SZPB a zželal všetkým príjemné vianočné sviatky. K prítomným sa prihovril aj Matej Kán

s pekným vianočným vinšom. V kultúrnom programe vystúpili žiaci zo ZŠ s MŠ Štefana Žáryho v Ponikách a spevácka skupina folklórného súboru Poničan s Ponič. Program doplnil predseda základnej organizácie prednesením básne Vianoce na horách od Gustava Hubku, ktorá bola zverejnená v dvojtyždenníku Bojovník č. 26/2011.

Prítomní si tichou spomienkou uctili pamiatku všetkých, ktorí bojovali za našu slobodu ako aj troch členov ZO, ktorí v roku 2011 umreli.

V druhej debate spomínali účastníci na obdobie rokov vojny. V závere si všetci pochutnali na vianočnej káputnici a dobrotách ktoré pripravili členky základnej organizácie. Účastníci odchádzali zo stretnutia s pekným kultúrnym zážitkom a dobrou predvianočnou náladou.

Vladimír KUCEJ

Bilancovanie v Medzilaborciach

V Medzilaborciach rokovali 17. decembra 2011 členovia ZO SZPB na svojej výročnej členskej schôdzi. Jej účastníci si vypočuli správu o činnosti ZO SZPB za uplynulé trojročné volebné obdobie prednesené predsedom ZO SZPB Vladimírom Šmigom. Členovia ZO SZPB vykonali voľbu nového výboru, kontrolnej a revíznej komisie a zvolili delegátov na Oblastnú kon-

ferenciu Oblastnej organizácie SZPB Medzilaborce, ktorej rokovanie je plánované na mesiac marec 2012.

Účastníkov výročnej členskej schôdze ZO SZPB pozdravil prednosta mestského úradu Slavomír Rusinko, ktorý oboznámil prítomných so súčasnou hospodárskou a ekonomickou situáciou a investičných plánoch do budúcnosti v meste.

Vladimír KOKULA

ce 1944" sa nezabúda...

atmosféru ako dnes. Tí, čo ich pred viac ako 67 rokmi prežili, si spomínajú na dunenie diel približujúceho sa frontu. Odvtedy sa podvedomky strhávajú na každý rachot. Pripomína im noci násilne pretrhnutého spánku, keď sa výbuchy bômb miešali so strelbou a s hukotom poplachových sirén. Takéto spomienky má aj priamy účastník SNP a predseda Historickej odbojovej skupiny partizánov pri Ústrednej rade SZPB Ján Rys. „Boli to posledné vojnové Vianoce. Boli veľmi ťažké, bolestné i slzavé. Bojovalo sa o holý život, lebo smrť číhala na každom kroku. V tom období bol nedostatok potravín, výstroja i munície, to všetko sa mýňalo. Ak sme robili prepad

na každého chlapa, boli presne spočítané náboje, a to ešte polovicu z nich musel doniesť. Úlohu splniť a ísť preč. Nemohli sme bojovať napríklad päť hodín, my sme museli tú nemeckú jednotku prepadnúť, zlikvidovať, alebo ju rozbiť a ujsť, a nič viac. To bol ten partizánsky spôsob boja, ktorý sa od vojenského boja líšil tým, že regulárna armáda mala tanky, výzbroj, lietadlá, autá, a my sme mali len holý život, pár granátov, nejakú pušku, a to bolo všetko. Veľakrát hladní, smädní, bosí, do zimy premrznutí sme sa borili v slovenských horách. Posteľné plachty nám ženy z dedín, v ktorých okolí sme bojovali, omotávali na nohy, a tak nám ich ohrievali. Veru,

s plachtami na nohách sme išli, pretože čižmy, ktoré sme mali, boli tak premočené, že nám hnili na nohách“. Pána Rysa mrzí, že dnes, keby niekomu rozprával, ako ťažko sa rodila sloboda a za akých podmienok, len málokto by tomu uveril. Podľa jeho slov o všeličom možnom či už stredná alebo mladá generácia vie, ale o boji za slobodu vedia pramálo. Asi len ťažko by dnes niekto pri štedrovečernom stole veril tomu, že práve 24. decembra 1944 si ľudia, ktorí sa postarali o slobodu od útlaku a okupácie nemali čo dať ani len do úst. Ján Rys si na takúto situáciu spomína veľmi dobre: „Nám jedna starenka navarila v Sliachanoch, v Dolnom Jelenci otruby, ktoré sa dáva-

li kravam do nápojov. Narobila z nich buchtičky, ktoré sa ale rozsypli ako popol, a potrela ich lekvárom. My sme však boli radi, že sme niečo teplé dostali do žalúdka“. Vianoce o rok neskôr, v roku 1945, síce neprinesli plné žalúdky a veľmi často ani strechu nad hlavou, no poznačila ich radosť z konca vojny, zo slobody a z očakávania lepších čias. „Aj keď bol nedostatok potravín, ale aj iných vecí, hlavne som sa nemusel báť, pretože bola sloboda. Práve sloboda a zdravie boli tým, čo sme si všetci na Vianoce 1944 najviac želali“, spomína priamy účastník SNP Ján Rys.

Tohtoročné podujatie „Povstalecké Vianoce 1944“ považuje predseda SZPB Pavol Sečkář za najlepšie v doterajšej histórii. Všetci prítomní si okrem spomínania na udalosti, ktoré boli

predzvesťou vytúženej slobody, zaspievali pesničky vrátane partizánskej hymny: „Tichá noc, tmavá noc, krásna je, partizán na horách bojuje...“. Samozrejme, spomínalo sa aj na tých, ktorí bojovali za slobodu, no nedožili sa jej. Našťastie, dnes žije ešte dost pamätníkov, z ktorých rozprávania sa aj v súčasnosti, po toľkých rokoch, dozvedáme pravdu o SNP, ktoré sa právom považuje za jeden z najdôležitejších míľnikov slovenskej histórie. V Slovenskom zväze protifašistických bojovníkov v súčasnosti evidujú približne 4-tisíc žijúcich ľudí, ktorí bojovali priamo v Slovenskom národnom povstaní. Veteránov, ktorí pôsobili ako vojaci, je z uvedeného počtu 800, ostatní boli v partizánskom hnutí.

Miroslav STRELEC

spolupracovník Českého rozhlasu

Štefan Anián Jedlik

(11.1.1800–12.12.1865) VEDEC, EXPERIMENTÁLNY ELEKTROTECHNIK, FYZIK

Cesty vedy a vedcov sú krivoláke a práve vo vede väčšmi ako kdekoľvek inde platí to staré známe – „kto z koho“. To je i prípad, pôvodom slovenského vedca, Štefana Aniána Jedlika. Žiaľ, skutočne iba „pôvodom“, dnes sa s jeho menom stretáme skôr v maďarských ako v slovenských učebniciach matematiky a fyziky. Pritom by si tento obdivuhodný vedec a vynálezca právom zaslúžil väčšiu pozornosť rodákov na Slovensku, o Európe a svete nehovoriac.

19. storočie, v ktorom žil, sa vyznačovalo prevratnými vedeckými objavmi a vynálezmi, pokrok techniky dosiahol nebývalé rozmery a svetlo sveta uzreli viaceré prevratné objavy z oblasti elektrotechniky, medzi nimi objav elektromotora a generátora elektrického prúdu – dynamy. Oba objavy sa dajú spájať i s menom Š. A. Jedlika, aj keď svetové encyklopédie a odborné publikácie pripisujú tieto vynálezy iným autorom. História pozná viaceré konštrukčné riešenia elektromotora aj dynamy už v ére zrodu týchto zariadení a Jedlik svojimi originálnymi modelmi a prototypmi sa tiež zaradil medzi svetových priekopníkov elektrotechniky. Jemu vďačíme napríklad za prvý model elektromotora, v ktorom pevnú aj rotujúcu časť – podobné súčasným motorom – tvoria elektromagnety. Vo svojom neskoršom elektromagnetickom stroji, unipolárnom generátore, ako prvý na svete aplikoval prevratný dynamoelektrický princíp, ktorý sa najčastejšie pripisuje nemeckému inžinierovi a podnikateľovi Wernerovi von Siemensovi, ktorého však Jedlik predbehol aspoň o 6 – 7 rokov.

Štefan Jedlik sa narodil 11. januára 1800 v chudobnej roľníckej rodine v dedine Zemné pri Nových Zámkoch. Jeho detstvo a mladosť nie sú veľmi podrobne zdokumentované a na Slovensku sa o ňom zachovalo málo historických stôp, ak nepočítame napríklad dobovú fotografiu rodného domu. Preto môžeme iba predpokladať, že už v útlom detstve sa uňho prejavoval nevšedný talent, ktorým sa neskôr zaradil medzi najvýznamnejších

fyzikov 19. storočia. Strednú školu vyštudoval v Trnave a Bratislave. Potom, podobne ako mnohí chlapci z chudobných slovenských rodín, aby mohol pokračovať v štúdiu, vstúpil do benediktínskej rehole v zadunajskej Pannonhalme a pri-

OSUDY ZNÁMYCH SLOVENSKÝCH OSOBNOSTÍ

vo Viedni, ktorý vzbudil jeho záujem o elektromagnetizmus. Roku 1831 ho cesty zaviedli naspäť na Slovensko, na Kráľovskej akadémii v Bratislave bol do roku 1840 profesorom fyziky. Potom sa vrátil na svoju alma mater, kde tiež vyučoval

ktorý podnietil vznik prvej sódo-kárne v Uhorsku. Z dnešného pohľadu najväčšie úspechy dosiahol Jedlik v pokusoch s elektrinou. V rokoch 1827 – 1829 skonštruoval prvé modely elektromotora, ktoré nazýval elektromagnetický-

prostredníctvom ktorého objavil roku 1861 princíp elektrického dynamy. Koncom 50. rokov 19. storočia zostrojil pozoruhodný unipolárny generátor, pomocou ktorého objavil – najneskôr v roku 1861 – spomenutý dynamoelektrický princíp. Mimoriadnu pozornosť vzbudil roku 1873 na Svetovej výstave vo Viedni Jedlikov „rúrkový elektrický zberač“ – v podstate batéria veľkokapacitných kondenzátorov – za ktorý získal Medailu za progres. Intenzívne pracoval na zdokonaľovaní galvanických článkov i akumulátorov a dosiahol v tejto oblasti taktiež pozoruhodné výsledky. Zostrojil celý rad zaujímavých a dômyselných demonstračných pomôcok, medzi nimi tzv. vlnový stroj na skúmanie a znázornenie zákonitostí vlnenia na vodnej hladine. Bol autorom niekoľkých vysokoškolských učebníc fyziky, ktoré patria k priekopníckym dielam maďarskej odbornej literatúry. Pozoruhodné sú aj viaceré jeho fyzikálne štúdie, v zásade však nepatrili medzi vedcov s bohatou publikačnou činnosťou. Žiaľ, mnohé jeho experimentálne výsledky, vrátane jeho najväčších objavov, zostali nepublikované alebo boli prezentované neskoro.

Po výpočte týchto úžasných vedeckých počínov vidieť, že Jedlikov život vyplňala práca, ktorá ho uspokojovala a tešila. Nikdy netúžil po sláve, záležalo mu skôr na tom, aby jeho vynálezy pomáhali ľuďom. Nebola mu ľahostajná ani budúcnosť a budúcnosť fyziky videl v možnosti štiepania atómu. Vyriekol pozoruhodný výrok: „Treba pretvoriť sily prírody tam, kde sa rodia. Hmotu treba napadnúť s veľkou silou a hmotnosťou, aby sa rozpadla na svoje časti.“

Štefan Anián Jedlik sa dožil vysokého veku, zomrel na sklonku roku 1865 ako 65-ročný. Výsledky jeho výskumov preveril čas a v mnohom mu dal za pravdu až dávno po smrti. Významné objavy a vynálezy, ktorým sa venoval, sa stali základom rozvoja fyziky a elektrotechniky a on dodnes neodmysliteľne patrí medzi veľké osobnosti týchto disciplín.

Jozef LEIKERT

Štefan Anián Jedlik

Zdroj: wikipedia

jal meno Anián. Zároveň študoval matematiku a fyziku na univerzite v Budapešti. Po skončení štúdia a získaní doktorátu od roku 1822 pôsobil ako profesor fyziky a prírodopisu na rehoľnom lýceu v Rábe. Svojim žiakom tam predviedol originálny vynález – elektromagnetický strojček, ktorý vykonával rotačný pohyb. V ďalšom odbornom raste mu nesmierne pomohli kontakty s významnými európskymi fyzikmi, často navštevoval napríklad profesora Ettingshausena

fyziku, a po zvolení za rektora viac rokov vykonával i túto funkciu.

Veda, vynálezy, objavy a zlepšovacie návrhy ho lákali neustále a výsledky mnohoročného úsilia ho čoskoro zaradili medzi najpozoruhodnejších svetových vynálezov tej doby. Milované prírodné vedy zastrel i súkromný život skromného človeka. Túžba po poznaní bola silnejšia ako snaha po popularite, veď zo svojich takmer 80-tich vynálezov si dal patentovať iba jeden – prístroj na výrobu sódovej vody,

mi rotormi. Svoje elektromotory sa snažil aj aplikovať na pohon rozličných zariadení, skonštruoval napríklad aj štvorkolesový elektrický vozík pohybujúci sa na koľajniciach, model elektrickej lokomotívy. Medzi odborníkmi zarezonoval aj jeho unikátny prístroj na rezanie jemných optických mriežok. Bol vždy pracovitý a mimoriadne usilovný, neúnavne experimentoval a pokúšal sa zdokonaľiť elektronické články a batérie. V roku 1858 zostrojil prvý unipolárny prístroj,

Pracovný tábor pre Rómov v Dubnici nad Váhom

Obce Dubnica sa bezprostredne týkala i výstavba neďalekej vodnej elektrárne na Váhu s prírodným a odvodným kanálom v rokoch 1942–1943. S ňou nepriamo súvisel aj iný, ale neslávny úsek dubnických dejín, a to pracovný tábor z rokov 1942–1945.

Založili ho v septembri 1942 ako oficiálne zariadenie na izoláciu, hospodárske využitie nútenou prácou a prípadné prevychovanie politicky nežiaducich tzv. asociálnych živlov. Tábor podliehal žandárskej expozitúre zriadenej na tento účel v Dubnici, ktorá sa starala približne o tri stovky odsúdených. Pracovali takmer výlučne na stavenisku firmy Ing. Lozovský a Štefanec, stavebnej a účastníckej spoločnosti z Bra-

islavy, neskôr na stavenisku Stavebnej firmy Ing. Petri a Ing. Danišovič, ktoré postupne realizovali stavbu dubnickej hydrocentrály a jej prírodného kanála. Od 15. novembra 1944 tábor prevzalo ministerstvo národnej obrany podľa nariadenia č. 131/1940 Sl.z. o prenesení policajných právomocí z ministerstva vnútra a určilo ho na celoslovenský zaisťovací tábor pre Cigánov. Do jeho zrušenia 8. apríla 1945 v ňom sú-

stredili v nevyhovujúcich životných podmienkach značný počet cigánskych občanov bez rozdielu veku a pohlavia. Koncom roku 1944 v 16 miestnostiach bolo internovaných 729 Rómov, z nich 250 detí. Nemožno sa preto ču-

Po vojne vyšlo najavo, že nemecké bezpečnostné orgány ich „liečili“ aj tak, že 23. februára 1945 dvadsaťšesť chorých odviezli nákladným autom do „Údolia“ v areáli závodu, kde ich postrieľali a zahrabali do hromadného hrobu.

dovať, že tu vo februári 1945 vypukla týfová epidémia, ktorej podľahlo 40 osôb. Po vojne vyšlo

najavo, že nemecké bezpečnostné orgány ich „liečili“ aj tak, že 23. februára 1945 dvadsaťšesť chorých odviezli nákladným autom do „Údolia“ v areáli závodu, kde ich postrieľali a zahrabali do hromadného hrobu.

Až do takýchto represálií sa angažoval režim kresťanského Slovenského štátu, ktorý sa pred-

stavil svojím antisemitizmom, legalizovanom vo svojich protizhidských zákonoch a následne zriaďovaním zaisťovacích táborov pre Cigánov.

V tom čase bola v tých istých miestach zavraždená aj Alžbeta Rossová, ktorú väznili vo väznici v Ilave (od roku 1941 ako členka celoslovenského ilegálneho odbojového hnutia KSS.)

Dokumentárny materiál o zavraždených je čerpaný zo zápisnice z exhumáčného konania stanovenou komisiou z mája 1945, ktorá sa nachádza v mojom osobnom archíve.

Vladimír Fraňo

Jubilanti ZO SZPB sa dožívajú

- **Bratislava 3:** Štefan Čerešňa 91 rokov.
- **Bratislava 16:** Emília Wimmerová 87 rokov.
- **Bratislava 29:** Ľudmila Rychlá 70 rokov.
- **Bratislava 39:** MUDr. Eva Zelinová, CSc. 84 rokov.
- **Banská Bystrica – Fončorda:** Jozefína Kaliská 93, Anna Komorová 91, Božena Bullová a Imrich Klibáni 85 rokov.
- **Banská Bystrica – Tr. SNP:** Ing. Vladislav Syruček 85 rokov.
- **Banská Bystrica – Stred:** Filip Patráš 83, Katarína Styková 65 a Ing. Miroslav Polák 35 rokov.
- **Bardejov 1:** Adam Bogol 96, Anna Šustrová 90, Mária Rogulová 87, Anna Michalčinová 84, Vincent Ondrejko 70 a Jozef Kohut 60 rokov.
- **Bardejov 2:** Verona Barvirčáková 85, Anna Kubišová 83, Ing. Adrian Kurimský 30 a Mária Kokindová 25 rokov.
- **Bardejov 3:** Mária Kataniková a Ján Riznár 92, Anna Babejová a Mária Slivková 86, Anna Paco-

- sová a Katarína Vantová 80, Pater Harom 25 rokov.
- **Brusnica:** Mária Fečková 89 rokov.
- **Brezno 1:** Anna Muránska 90 a Július Žila 75 rokov.
- **Čierny Balog:** Anna Sitarčíková 89 a Antónia Belková 81 rokov.
- **Donovaly:** Viera Matťová 83 a Ing. Ľubomír Mistrík 75 rokov.
- **Detva:** Helena Pukačová 90, Ján Sliacky 84, Ján Fekiač a Ondrej Vyletel 83, Martin Strelec 80, Emília Ďurišová a Tomáš Dedinsky 75, Jolana Luptáková, Rudolf Fekiač a Jozef Hulina 70, Anna Golianová, Jozef Ľalík, Jozef Král' a Jaroslav Mihalčík 65, Anna Chebeňová 60, Mária Melicherčíková a František Kucej 55 rokov.
- **Dunajská Streda:** JUDr. Nina Lefflerová 87 rokov.
- **Horná Lehota:** František Šperka 80 rokov.
- **Hunkovce:** Ján Sučko 55 rokov.
- **Chtelnica:** Božena Krajčíriková 82 rokov.
- **Chmeľová:** Andrej Ded' 97, Štefan Kapišovský 90, Ladislav

- Mackulák a Vasil' Varjan 88 rokov.
- **Klenovec:** Ján Kasáč 91, Zuzana Bartová a Pavel Ostrica 88, Ján Piater 81 a Elena Brndiarová 50 rokov.
- **Kremnica:** Zuzana Güntherová 92 a Miloslava Buchalová 84 rokov.
- **Kalinovo:** Paula Vengrínová 95, Michal Macko 92, Anna Šarkanová 88, Irma Bešinová 84 a Július Barančok 84 rokov.
- **OblV Košice:** Karol Malý 95, Vasil Bajsa 91, Helena Kolesárová 90, Mária Kollárová a Vojtech Záhorský 89, Edita Šalamunová a Ján Širotský 88, Annamária Kunovská 87, Mária Balážová a Karolína Korčoková 86, Mária Ondíková 85 a Otakar Tereskievč 83 rokov.
- **Kolačno:** Mgr. Jana Gašparíková 70 rokov.
- **Kolbovce:** Anna Zajarošová 88 rokov.
- **Krivé:** Zuzana Čičilová 88 rokov.
- **Lenartov:** Ján Kavulič 75 rokov.
- **Livov:** Michal Vančík 90 rokov.
- **Liptovská Teplička:** Anna Muchová 92 rokov.
- **Lučenec 2:** Ondrej Strapko 87 a Helena Chlebničanová 86 rokov.
- **Medzibrod:** Michal Padúch 87, Magdaléna Sanitrová 83 a Margita Maková 81 rokov.
- **Myjava:** Emília Hučková, Emília Matušková a Kristína Vachulová 83, Vasil Sadloň 65 rokov.
- **Moštenica:** Marta Roštárová 90 a Július Binder 75 rokov.
- **Osádka:** Zuzana Klocoková 100 rokov.
- **Okrúhle:** Mária Gočová 84 rokov.
- **Prenčov:** Mária Beňovicová 85, Pavel Adámy 70 a Viera Osvaldová 60 rokov.
- **Podhradie:** Emília Vyletelová 90,

Blahoželanie

V predvianočnom čase sa významného životného jubilea 85 rokov (19. 12.) dožila Mária Trvalcová rod. Matejová zo Žarnovice. Je jednou z dvoch posledných žijúcich žien – pomocníčok partizánov cez druhú svetovú vojnu.

K životnému jubileu želáme pevné zdravie, rodinnú pohodu v kruhu svojich najbližších.

K blahoželaniu sa pripája vedenie Mesta Žarnovica a Základná organizácia Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov Žarnovica.

Ludovít Bella 86 a Vilma Bellová 84 rokov.

• **Pohorelá:** Kristína Baksová 90, Júlia Čupková 88, Mária Chromčová a František Tlučák 84, Ľubomír Kocmál 40 rokov.

• **Rimavská Sobota 1:** Pavel Moncol' 90, Mária Hašková 89, Edita Bykonyová 86, PaedDr. Pavel Laco 83 a Elena Hroncová 82 rokov.

• **Rimavská Sobota 2:** Rozália Slančová 86 a PeaDr. Helena Husárová 65 rokov.

- **Raslavice:** Dušan Remeta 65 rokov.
- **Senec:** Margita Koláriková 94 a Ladislav Neuwirt 80 rokov.
- **Selce:** Daniel Hlinka 70 a Ján Čunderlík 65 rokov.
- **Skýcov:** Pavel Černák 85 rokov.
- **Stropkov:** Anna Gajdošová 87 rokov.
- **Svidník:** Mária Volčková 70, Jozef Pajkoš 60 a Ladislav Sejka 55 rokov.
- **Šarišské Čierne:** Jozef Potočný 65 rokov.
- **Špania Dolina:** Mária Gurská 88, Jozef Gurský a Stanislav Kľučiarovský 84, Blažena Knoppová a Ján Tomáš 80, Mária Malajová a Miroslav Martinák 75, Miloš Mikloš a Vojtech Mikloš 70, Viera Rybová a Anna Tučňáková 65, Anna Družbacká 60 a Michaela Kollárová 50 rokov.
- **Tisovec:** Ján Rukavica 90, Zuzana Ulická a Pavel Rukavica 89 rokov.
- **Tlmače:** Zora Becková 65 rokov.
- **Trnava 1:** Severín Mikláš 92, Ernest Volentier 89 a Angelika Sobíňová 65 rokov.
- **Trnava 2:** Jozef Boledovič 90, Anton Kurecký 86 a Klotilda Gregorová 84 rokov.
- **Utekáč:** Mária Goldschütterová 93 rokov.
- **Vyšný Komárnik:** Vasil' Vašuta 92 a Michal Vašuta 88 rokov.
- **Vagrince:** Ján Jurčišin 87 rokov.
- **Závadka:** Mária Kolesárová 90 rokov.
- **Zvolen – Centrum 2:** Juraj Penička 88 rokov.
- **Zborov:** Mária Šoltýsová 82 rokov.
- **Žiar n/Hronom:** Júlia Kamenská 85, Valéria Kriváková 81 a Ľubomíra Henželová 60 rokov.

Jubilantom srdečne blahoželáme!

Navždy sme sa rozlúčili

- **Bzince p/Javorinou – Cetuna** s 90-ročnou Annou Hrašnou a 85-ročnou Annou Machajdíkovou.
- **Bardejov 3** so 77-ročnou Helenou Fedoršovou.
- **Beloveža** so 72-ročným Jánom Sorokom.
- **Bratislava 22** s 88-ročným Ing. Jozefom Fischerom.
- **Bratislava 29** s 92-ročnou Máriou Lepsenyiovou.
- **Banská Bystrica – Obr. mieru** s 95-ročným PhDr. Michalom Olejárom, CSc.
- **Detva** so 78-ročným Mikulášom Vrťom.
- **Gíraltovce** so 71-ročným Andrejom Koval'om.
- **Hertník** s 96-ročnou Magdalénou Červenickou.
- **Jasenov** so 67-ročnou Teréziou Regenovou.
- **Klenovec** s 90-ročnou Alžbetou Hrnčiarikovou.
- **Kalinovo** s 83-ročnou Máriou Hroncovou.
- **Lipany** s 96-ročným Jozefom Posilným.
- **Marhaň** s 89-ročnou Annou Šalátovou.
- **Martin – Stred:** s 87-ročnou Idou Vachúňovou a 81-ročnou Margitou Brckovou.

- **Mestisko** s 53-ročným Petrom Červeňakom.
- **OblV Martin** so 68-ročným Dušanom Žingorom.
- **Podhradie** s 84-ročným Jozefom Tomkom.
- **Rimavská Sobota 1** s 91-ročným Jánom Dominikom.
- **Rimavské Zalužany** s 93-ročným Ondrejom Škorňom.
- **Svidník** s 88-ročnou Máriou Brenišinovou.
- **Staškovec** s 89-ročným Michalom Dziamom.
- **Stropkov** so 73-ročnou Alžbetou Kucukovou.
- **Sučany** s 83-ročnou Annou Brvenfkovou.
- **Ulič** s 90-ročným Fedorom Regulom a 89-ročnou Evou Paraskovou.
- **Vígľaš** so 67-ročným Jozefom Paulendom.
- **Vysoká n/Kysucou** s 91-ročným Pavlom Polkom.
- **Vyšný Tvarožec** s 89-ročným Michalom Balaščákom a 63-ročným Michalom Demjaničom.
- **Žiar n/Hronom** s 87-ročnou Annou Vígľaskou.

Česť ich nehynúcej pamiatke!

Len zázrakom ho nezastrelili

Našu ZO SZPB v Lubine 22. októbra 2011 po krátkej chorobe vo veku 91 rokov navždy opustil Ján Rubaninský. Narodil sa 13. júna 1920 v Lubine, v osade u Rubaninských. Vyrastal v roľníckej rodine, od mladosti robil na nevel'kom otcovom grunte. V roku 1940 uzavrel manželstvo s Annou Miškovicovou. O rok už narukoval na základnú vojenskú službu do Trenčína. Po dvoch rokoch sa vrátil rovno do organizovaného odboja. Keď sa po vyhlásení Povstania zorganizoval partizánsky oddiel Hurban, spolupracoval s partizánmi. Na začiatku februára 1945 Nemci obsadili osadu Dúb-rava, na lubinských kopaniciach. Tam zajali viacerých chlapov a medzi nimi aj jeho. Len zázrakom ho tam Nemci nezastrelili. Zobrali chlapov na gestapo do Nového Mesta n/Váhom. Odtiaľ ich eskortovali do Bratislavy a potom viedla cesta 24-ročného muža do koncentračného tábora

v rakúskom Kaisersteinbruchu. Neľudské podmienky a ustavičný hlad sa tam odrazili na jeho zdraví. Po niekoľkých týždňoch stratil polovicu svojej váhy. Prvého apríla 1945 Nemci tábor evakovali pred blížiacimi sa Rusmi. Začal sa pochod smrti. Denne prešli asi 20 km. Každý jedol len to, čo našiel pri ceste. V noci z 3. na 4. mája 1945 ustala strelba a prišlo oslobodenie. Američania prišli na džípe a vyhlásili: ste voľní! Dostali suchú stravu, umyli ich, ostrihali, odšivili a obliekli. Keby nebol vážil tých 45 kg, bol by býval z neho fešný americký vojak. Dostal americkú vychádzkovú uniformu. Odviezli ich do Ulmu a odtiaľ do Mannheimu. Medzi Plzňou a Prahou zišli z nákladniakov a cestovali vlakom do Prahy. Domov sa dostal až v júli 1945. V roku 1957 bolo založené JRD a on sa o dva roky neskôr stáva jeho predsedom. Túto funkciu vykonával až do dôchodku, do roku

1983. V rokoch 1960 – 1986 bol poslancom ONV v Trenčíne a poslancom MNV v Lubine. S menom J. Rubaninského je spätá i dlhoročná a úspešná činnosť hasičov, SZPB, Spolku bývalých urbanistov a iných spoločenských organizácií. Za svoju dlhoročnú a obetavú prácu obdržal veľa medailí a vyznamenaní. Posledným bola Pamätná medaila ministra obrany SR III. stupňa, ktorú mu udelil 20. augusta 2010 pri príležitosti 66. výročia SNP na vrchu Roh minister obrany SR.

Milan OSTROVSKÝ, predseda ZO SZPB v Lubine

Upozornenie

V minulosti sme už viackrát upozornili naše základné organizácie, aby do rubriky Jubilanti ZO SZPB posielali na uverejnenie mená len tých členov, ktorí dosiahli vek 20, 25, 30, 35, 40, 45, 50, 55, 60, 65, 70, 75, 80 rokov. Až od 80 rokov vyššie životné jubileum uverejňujeme každý rok. Prosíme vás preto, aby ste zbytočne neurgovali neuverejnené mená tých svojich členov, ktorí nemajú okrúhle životné jubileum pred osemdesiatkou.

Redakcia

Za Jánom Fedorcom

ZO SZPB vo Volici sa dňa 15. novembra 2011 rozlúčila so svojim zakladajúcim členom a dlhoročným predsedom JÁNOM FEDORCOM, ktorý nás navždy opustil vo veku 91 rokov. Ako príslušník Sovietskej armády, v skupine Šukajev, sa zúčastnil národnooslobodzovacích bojov za našu vlasť, na konci ktorých bol veľmi ťažko zranený.

Česť jeho pamiatke!

OblV SZPB Medzilaborce

Československá obec legionářská nezabúda na históriu slovenských vojnových veteránov (1.)

V Českej republike okrem Českého zväzu bojovníkov za slobodu (ČSBS), ktorý je obsahovo podobný nášmu SZPB, majú aktívnu organizáciu Československú obec legionářsku (ČSOL). Táto sa zaoberá predovšetkým dejinami 1. svetovej vojny, v ktorej bojovali bok po boku vojenski veteráni z Čiech a Slovenska.

Pripomínajú bojové tradície čs. légii a spoločného boja za slobodu a vznik Československej republiky v čele s prezidentom Tomášom G. Masarykom. Legionári, ako vojaci neexistujúceho štátu, bojovali na srbskom, ruskom, francúzskom a talianskom fronte.

Realita Rakúsko-Uhorska

Od roku 1921, kedy vznikla ČSOL, prešla táto organizácia rôznymi peripetiami. Možnosti vytvárať takéto zoskupenie čs. legionárov boli v Čechách a na Slovensku veľmi rozdielne. Zatiaľ čo v slobodnejších rakúskych pomeroch sa mohol český národ hospodársky a kultúrne rozvíjať, mal svoje školy, kultúrne zariadenia, slovenský národ v Uhorsku bol vystavený národnostnému útlaku.

O tom, ako trpeli Slováci na východnom Slovensku od maďarských mocipánov – statkárov viem od môjho otca, narodeného v Šarišských Michaľanoch v roku 1890. V želiarskej 9-člennej rodine sa tiesnili v malom domčeku

z hlinených nepálených tehál, pokrytého zatuchnutou slamou, hlinenou podlahou a malými okienkami. V takomto domčeku nás s bratom privítala stará matka aj v roku 1935.

Otec, najmladší člen rodiny, sa ako 9-ročný hral s krabičkou, v ktorej bol dynamit. Pri výbuchu prišiel o ľavú ruku a zostal mu z nej len 5-cm kýptik. Farár s učiteľom sa rozhodli dať ho študovať. Najprv chodil v Sabinove do meštianskej školy štyri roky a potom v Prešove absolvoval spolu s bývalým hercom Jankom Borodáčom učiteľský ústav. Najväčšie problémy im robil maďarský jazyk. Na Orave v obci Osada sa otec oženil a tam spolu s manželkou ochoreli na španielsku chrípku, ktorá sa vtedy rozšírila najmä na Kysuciach a na Orave. Pred smrťou ich zachránili predovšetkým sestričky Červeného kríža, ktoré prišli do tejto obce aj s účinnými liekmi.

V prístupných archívnych materiáloch, ktoré za socializmu boli tabu, sa spomína, že prezident

Masaryk požiadal britskú vládu o pomoc pri likvidovaní infekčných chorôb. Žiadosti bolo vyhovievané a britský Červený kríž zriadil dezinfekčné strediská so zdravotníckym personálom. V tom čase v zdravotníctve nezištne pracovala aj dcéra prezidenta Alica spolu so skúsenou br. lady Muriel Pagetovou. Tieto spolu s ďalšími sestričkami zachránili stovky občanov. Vtedy najviac ľudí umrelo na Kysuciach. V Turzovke skosila španielska chrípka v krátkej dobe 250 občanov.

Je mi smutno, keď vidím ako v našej spoločnosti základné organizácie SČK zanikajú. Je to pre veľký nezaujím mladých žien a dievčat. Na bohaté tradície z obdobia 2. svetovej vojny, kde mnohé zdravotníčky zachraňovali ranených vojakov, nenadväzujeme.

Korene legionárskych organizácií

Je takmer pravidlom, že po vyhlásení a zmluvách o ukončení dlhotrvajúcich vojen porazení nespokojenci vyvolávajú miestne konflikty. Tak tomu bolo aj po skončení 1. svetovej vojny a v roku 1918 po pevnom spojení Čechov a Slovákov.

Keď v marci 1919 vznikla v Budapešti Maďarská republika rád, prenikli červené gardy na Slovensko a postupovali severovýchodným smerom až k poľským hraniciam. Vojenski legionári neboli na útočnú akciu pripravení a ich najväčším nedostatkom bolo málo munície. Občania Slovenska podporovali čs. vojsko, ktoré zosilnelo legionármi z Francúzska a Talianska. Na stranu ČSR sa rozhodne postavili aj veľmoci Dohody. Vojenským legionárom sa podarilo zvíťaziť nielen na Slovensku, ale aj v bojoch o Tešínsko.

Až po týchto bojoch, v roku 1920, sa začali vojnoví legionári živelne združovať do rôznych zariadení a spolkov, samozrejme bez jednotnej koncepcie. Jedným z prvých bol známy spisovateľ, dramatik Jozef Gregor Tajovský. V roku 1915 musel prerušiť prácu tajomníka Slovenskej národnej strany v Martine a narukovať do rakúsko-

uhorskej armády. Bol odvelený na východný front, kde sa zapojil do čs. zahraničného odboja v Rusku. Tam pôsobil ako novinár a získal mnoho námetov pre svoju tvorbu od ruského národa. Po vojne sa stal prednostom umiestňovacej legionárskej kancelárie v Bratislave v hodnosti mjr. v roku 1920. Ako pplk. čs. armády odišiel do dôchodku v roku 1925. Umrel v roku 1940 a pochovaný je vo svojom rodisku v Tajove.

Pri zakladaní jednotlivých kancelárií dochádzalo často k závažným chybám a k zbytočným hádkam. Postupne sa však hádky začali vytrácať a legionári sa zoskupili do dvoch väčších celkov Zväzu československých legionárov a Družiny československých legionárov. Keď členovia Zväzu sa začali prikláňať ku komunizmom a stratili tak ideu nadstraníckosti, zvolali všelegionársky zjazd v roku 1921 v Prahe-Karlíne a tam sa všetci delegáti vyslovili za vznik jednotnej a úplne nestraníckej organizácie pod názvom Československá obec legionářská. Po dlhšej príprave sa uskutočnil ustanovujúci zjazd 22. 5. 1921. Na zjazde bolo prítomných 447 delegátov zastupujúcich 28 865 legionárov. Ústredie ČSOL malo vtedy 693 miestnych odbočiek Zväzu. Za prvej ČSR bola táto organizácia mimoriadne aktívna v rozvoji demokratických tradícií republiky ako aj v starostlivosti o legionárov, ktorí v bojoch utrpeli zranenia a choroby.

Žiaľ, 4500 legionárov sa do oslobodenej vlasti nevrátilo. Ich hroby sú roztrúsené na územiach tých krajín, kde legionári viedli kruté boje s nepriateľom.

Za prvej republiky okrem legionárskej obce boli rozličné spolky a združenia, ale tie nikdy nedosiahli takého rozsahu a významu ako ČSOL. Legionári neboli len výbornými vojakmi, ale aj organizátormi. V oslobodenej vlasti mali svoju banku, ktorá patrila k štyrom najväčším bankám republiky. Zakladali svojpomocné družstvá, prevádzkovali kiná a iné kultúrne zariadenia. Legionárska obec vlastnila deväť veľkých budov, osem liečebných ústavov a kúpeľných domov, štyri zotavovne a dva penzióny pre invalidov a osamelé osoby. Pre všetkých legionárov zabezpečili stálu lekársku starostlivosť.

Nevšednú starostlivosť o legionárov prejavil najmä prezident ČSR T. G. Masaryk.

Prvá likvidácia

Legionářsku organizáciu ako nositeľku demokratických tradícií Československa a boja za slobodu národov po prvýkrát zlikvidovali nacisti v roku 1939. Nemeckí okupanti videli v legionároch nebezpečných protivníkov, a preto

ČSOL bola medzi prvými, ktorú v Protektoráte zakázali. Vyhlásenie vtedajšieho zmocnenca nemeckých branných síl gen. Fredericiho dokazuje ich veľkú nenávisť voči legionárom. „Zvláštnou kapitolou v Protektoráte je vysťahovanie bývalých príslušníkov čs. armády. Títo ľudia budú vždy prameňom protinemeckej nenávisťi medzi masami. Najnebezpečnejší pre nemecký vplyv v Protektoráte je penzionovaný príslušník čs. armády, najmä keď to bol legionár,“ vyhlásil Frederici. Nemeckí okupanti sa zamerali na to, aby českí vlastenci, najmä legionári, nemohli proti nim rozvíjať akúkoľvek činnosť. Pohraničie posilnili hliadkami, podplatením konfidentov odhaľovali tých, ktorí sa proti nim v rámci organizácie „Obrana národa“ chystali vojensky vystúpiť. Keď zistili vedúcich tejto organizácie, odsúdili ich na smrť alebo odviezli do koncentračných táborov. Mnoho vlastencov sa preto rozhodlo prejsť cez hranice a vstúpiť do zahraničnej jednotky. Tí legionári, ktorí boli v staršom veku a fyzicky boli vyčerpaní, sa skrývali na chatách v horách alebo v bytoch svojich priateľov. Každý pokus o prekročenie hranice bol veľmi nebezpečný. Niektorí zvolili prechod cez hranice do Poľska a odtiaľ ďalej na východ, mnohí zas zvolili balkánsku cestu cez Slovensko, Maďarsko a Juhosláviu.

Spomeniem aspoň jeden prechod dvoch starších pánov, aby unikli trestom. V máji 1940 Karel Klapánek a Karel Štělka spolu prešli Slovenskom do Maďarska. Nevyšlo im to prvýkrát a boli z Maďarska vyhnaní na územie Slovenského štátu. Druhý pokus sa podaril a dočasne boli väznení v budapeštianskej väznici Tolonczhazu. Nejaká grófká ich za peniaze z väznice vykúpila za 100 pengó a zabezpečila im cestu do Belehradu, kde pracoval plk. Hieke – Stoj, ktorý ich presunul do Afriky. Pri obrane Tobruku velil Klapánek 11. čs. pešiemu práporu so zástupcom Štělkom. Oba ja dosiahli vynikajúce výsledky v ďalších bojoch a boli povýšení do generálskych hodností.

Po oslobodení koncom februára 1948 ČSOL zlikvidovali komunisti. Najprv ju násilne zlúčili do jednotného Zväzu bojovníkov za slobodu a potom platnou legislatívou prakticky zrušili.

Eugen KROPILÁK

(Pokračovanie v nasledujúcom čísle)

Plagát légii z ich dobovej tlače.

Foto: archív

